Tänast lehte 10 leheküIge

KAJA

Ilmub igapäew.

Toimetus, Tallinnas, Suur turg 16, kõnetraat 3-12, awatud k. 9 h. — k. 10 õht.
Öösine wal wekord, „Uhiselu“ trükikojas, kõnetraat 1-80.
Talitus, Suurturg 16, kõnetraat 5-81. awatud k. 1/2 9 hom. kuni k. 6 p. l.
Abitalitused:
Tartus, Suur turg 8, 3. korral, Wiljandis, Tartu uul., Mooseri m., Pärnus, Rüütli uul. 41.
Peatoimetaja kõnetund k. 10—11 hom. kõnetraat 2-85.
Arijuhataja kõnetunnid kella 1/2 10—1/2 11 hom. ja 3—4 p. l. kõnetraat 5—81.
Aadress kirjawahetuseks: „Kaja“, Tallinn, postkast 28.
Tähelepanu. Säärnd kirjatööd hõiwlatakse ära, kui tagastaatmiseks postmarkide juurdelisatud ei ole. Igale käsikirjale tuleb saatja nimi ja aadress alla kirjutada. Artikkarti. tasunõudmine, kui käsikiri mitte alalise kirjasaatja poole ei tule.

Kaks numbri hind 3 marka

Tellimise hind.

Postiga:		Iseära wiies.:	
1. kuu peale	75 mrk.	1. kuu peale	68 mrk.
3. „ „	225 „	3. „ „	204 „
6. „ „	450 „	6. „ „	408 „

Wälisamaale 1 kuu peale 200 marka.
Aadressimuutmine 20 marka.
Tellimisi wõtawad wastu talitus, abitalitused oma tellimiste wastuwõtjad ja kõik Wabariigi postkontorid. Soomes, Saksamaal, Prantsusmaal ja mitmes muus wäisriigis wõtab iga kohalik postkontor „Kaja“ tellimisi wastu.

Kuulutuste hind:
Üks millimeeter ühel weerul: lehe eesotsas 5 mrk teksti teskel 6 mrk., kuulutuse küljel 3 mrk.
Kuulutusi wõtawad wastu kodumaal talitus, abitalitused ja agentuurid. Soomes — Suomalaisten Sanomatoimistoimisto, Helsinki; Saksamaal ja Austrias — „Ala“ Vereinigte Anz. Gesellsch., Berlin, Krausenstr. 38,39 Lätis — Ed. Pehholz, Skubnu eela, Riia.

Nr. 238. Laupäewal, 8. septembril 1923. V. aastakäik.

Kõige kõrgemäärtuslisem nisupüül, mis Eestis saadawal, on

A/S. „Rotermanni tehaste“ nisupüül

uues nisupüüli weskis puhtast läpastamata nisust jahwatatud

Müük kauplustes ja Tallinna ladust, Jaama uul. nr. 1, tel. 373

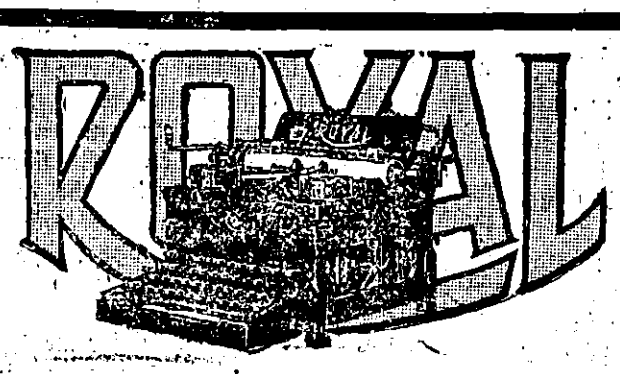

ESITUSED EESTIS.

Ameerika kirjutusmasinad ROYAL
arwemasinad Original-ODHNER
ja RECORD
dikteerimise aparaadid PARLOGRAPH

Ladust saadawal kõiksugu kirjutusmasinate ja paljundusaparaatide tarbeasjad mõõdukate hindadega
Ainsam Eesti eri-töökoda kirjutus- ja arwemasinate ning paljundusaparaatide parandamiseks
W-d LOUN & SCHITIKOW, Tallinn, Niguliste uul. 18, tel. 13-37

Ainult eht, kui wabriku nimi
ooo VIKO ooo
peal, mida ostmise juures hoolega tähele panna.

Pärnus
N. Raist ja Ko.
Rüütli uul. nr. 28. — Wee uul. turu poed nr. 1, 2, 3.
Kõige täielikum ja kõige kasulikum ostukoht.
Suures wäljawalikus ülikonna- ja kleidiriideid, siidi- ja pesuriideid, walmis ülikonnad, wihmamantlid, wihmawarjud. Suures wälsawalikus walmis saapaid, naha- ja pudukaupasid.
Suure läbimüügi tõttu hinnad odawad.
Aupaklikult N. Raist & Ko.

Kõigeparem saapakreem on

Lodix

Nõudke igalpool!

Enamlased ei taha lasta meie postiametnikku üle piiri.

Käesolewa nädala algul 3. septembril s. a. teatas telefonogrammi teel Jamburi piiri kontrollipunkti ülem, et tema meie postiametnikku enam üle piiri ei lase. Põhjuseks toob asjaolu, et Wenemaale sissesõidu lubal puuduwat Petrogradi wiisa, kuna Tallinna Wene esitaja wiisa mitte küllalt maksew ei olewat.

Tegelikult see asi näib imelik olewat. Meie ametnikule on posti wahetamiseks wälisministeeriumist luba antud kuni 1. jaanuarini 1924. a. ja Wene esitaja poolt sama aja peale wiseeritud, nüüd korraga, ühe käe liigutusega tegi Jamburi piirikontrollipunkti ülem kõik wiisa kiibjaks ja takistab seega postiwahetust. Meie postiwalitsuse poolt on kiires korras sammusid astutud, et omawolitarwitusele lõppu teha ja postiwahetust jatkata. W. M.

Riigieelarwe kokkuseadmine wiibib.

Seni weel wälisministeeriumi eelarwe, eelarwe komisjoni andmata.

Arwatawasti wiibib tänawu tulewaaastase eelarwe kokkuseadmine. Seni on weel rahaministeeriumi juures töötawale riigi eelarwe komisjonile esitamata wälisministeeriumi eelarwe. Praegu on eelarwe komisjonis teiste ministeeriumide eelarwete läbiwaatamine pooleli, kuna kõigi eelarwete läbiwaatamise järele riigi 1924. a. eelarwe ja tema seletuskirja kokkuseadmisele asutakse. Igatahes pole loota, et tulewa-aastane riigi eelarwe enne 1. nowembrit riigikogusse pääseb.

Tsirkus „KONTINENTAAL“.

Täna, 8. septembril maadlewad:

I. Wõrdlemata paar, ennenägemata Tallinnas. Aafrika neeger AMBROSI DE SUSY — maailma esimaad leja ja Tshehi hiiglane — BENETSKI.
II. RAUER — Eestimaa esimaadleja ja KINTSHNEV — Berliin.
III. TORNOV — Leedumaa tshempion ja HANS KAVAN.
IV. WAHER — Euroopa tshempion ja AKKERMAN — Raud-Preislane.

8. ja 9. septembril on aukaardid makswuseta.

Äitesepilwed Wahemerel.

Euroopa tähelpanu on niiüd koondunud Wahemere peale. Ara werega, närwilikud inimesed kardawad 1914. aasta jäändmuste kordumist ja üldise sõjatule lahtipuhkemist. Kainema järelkaalumisega ja tasakaaluga mehed loodawad aga kindlasti, et korda läheb Itaalia-Greeka tüli lahendada rahulikul teel. Esimesed peawad selle juures peasjolikult silmas rahu kindlustamise töö wisa edenemist Euroopas, teised aga elawa ja ainelise jõu täielikku wäljakurnamist ilmasõja läbi kõigil rahwastel, nõnda et wiimased uue sõja peale mõteldagi ei saa, wähemalt lähemal ajal mitte.

Itaalia-Greeka tüli juured ulatawad sügawale. Küsimus seisab siin wõitluses Adria mere üle walitsemise pärast, mis ammust ajast on Itaalia wälispoliitikal tähtsamaks ülesandeks olnud. Seda diplomaatilist wõitlust peeti erne ilmasõda peasjolikult Austria-Ungariga, mille juures suurt osa etendas wõistlus nende maade wahel oma mõjukonna pärast Balkanimail ja Albaanias. Ehk küll Austria-Ungari monarhia kadus, ei jõudnud Itaalia siiski oma sihile ja ei suutnud Adria merd muuta oma sisemereks, et seal walitseda kui täieõiguslinn peremees, sest teiselpool merd tõusid üles uued wõistlejad: Lõuna-Slaawia ja Greeka. Wahekord esimesega ei ole Itaalial ikkagi weel sõbralikuks muutunud, nimelt Fiume pärast, mille üle praegu jällegi läbirääkimisi peetakse. Kuna aga Fiume küsimus ei ähwarda tõsiseks rahwusvaheliseks probleemiks saada, tõusis järsku üle öö päewakorrale tõsine kokkupõrge Itaalia ja Greeka wahel.

Ilmasõja ajal püüdis Itaalia igawiisi kindlustada oma mõju Albaanias. Liitriikide salaleping 26. apr. 1915 lubas Itaaliale tasuks sõjast osawõtmise eest muu seas ka Albaania sadama Valona, millel määratu strateegiline tähtsus, sest tema annab oma peremehele Adria mere walitsemise täiesti kätte. Aga juba warem oli Greeka tungiwalt nõudnud enesele „Lõuna-Albaaniast", Argürokastro ja Koritsa piirkonda, mida greeklased nimetawad „Põhja Epiruseks". 1919. aastal jõudsid Rooma ja Ateena omawahel salajas kokkuleppele ja tõotasid wastastikku toetada oma nõudmisi Albaania kohta, kuid selleşt tõmbas kriipsu läbi Wilson, kes nõudis Albaania iseseiswuse tunnistamist. Itaalia ewakueeris Valona linna, jättis enesele ainult Saseno saare, mis Valona lahe suus, ja loobus kõigist territoriaalsetest nõudmistest Albaania kohta. Liitriikide omawaheline kõrgem asutus, saadikute konwerents, määras 1920 Albaania piirid peajoontes ära, sel wiisil et Põhja Epirus ühendati Albaaniaga. Konwerentsi ülesandel asus piirikomisjon, moodustatud Inglise, Prantsuse ja Itaalia esitajatest, koha peal tööle, mis niiüd juba lõpule oli jõudmas. Piir wastu Lõuna-Slaawiat on lõpulikult walmis, ja wiimasel ajal tehti tööd Albaania-Greeka piirijoone ajamise kallal. Seal saigi nüüd Itaalia delegatsioon mõrtsukate käe läbi surma, ühes kindral Teliniga, kes oli piirikomisjoni juhataja.

Sellel maal etendab ursukiisimus alles wäga suurt osa. Albaanias walitseb Muhamedi usk ja seal tehakse kristlastele igasuguseid raskusi. Põhja-Epiruse elanikud aga wõiwad kiill oma enamuses albaanlased olla, kuid suuremalt jaolt on nad Greeka-katolikud usku ja ihkawad Greeka walitsuse alla saada. Uue piirijoonega ei olnud nad sugugi rahul ja nad ei warjanud oma meelepaha piirikomisjoni wastu, kus Itaalia delegatsioon iseäranis süüdik Albaania huwide eest seisis. Siin awaldusid wastolud Itaalia ja Greeka wahel. Esimene ei salli teise mõjukonna kaswamist. Kui greeklased türklastega sõdisid, wõttis Itaalia 12 saart Wäike-Aasia rannast, Dodekanose, oma kätte, mis Ateenas suurt ärewust sünnitas.

Piiriajamise juures sattusid Greeka esitajad Itaalia delegatsiooniga alatasa riidu. Tüütiseti iga maalapikese pärast, piirikupitsad wisati salajas ümber, mõlemad pooled jüüdistasid wastastikku teineteist ja saatsid protestikirju saadikute konwerentsile. Janinas, kus piirikomisjon asus, ei sallitud Itaalia delegatsiooni. Ta sai ähwardusi kuulda ja wiimaks saadeti ta piiri lähedal surma.

Kes kurjategijad olid, kas tõesti Greeka kodanikud, wõi kogumi Lõuna-Albaania elanikud, on praegugi teadmata. Aga Mussolini ei mõelnudki asja uurimist ära oodata, waid weeretas kogu wastutuse Greeka walitsuse peale, pani wiimasele waljut ultimaatumi ette, wastamiseks waewalt 24 tundi aega andes, ja kui ultimaatum täielikku wastuwõtmist ei leidnud, laskis Itaalia oma sõnadele otsekohe teod järgneda. Terwe see asi läks nõnda ruttu, et ükski riik wäljaspoolt mahti ei saanud tüli lahendamiseks head nõugi pakkuda, weel wähem tõsisemate sõnadega ära hoida suurtükkide mürinat, mille toetusel Itaalia okkupeeris Korfu saare, Adria mere wõtme.

Kindel on, et Mussolini selle juures ei jätnud tähelepanemata sisepoliitilist seisukorda ega mõju, mis see samm wõib awaldada Adria mere teiselpool rannal. Julge, kindel ja järsk ülesastumine on fascistide programmi taktikas, mis nõuab, et suurtel sõnadel otsekohe sama suured teod järgneksid. Nüüd näeme, et Itaalia awalik arwamine kiidab walitsuse sammud täiesti heaks ja toetab neid pea ilma erandita. Fascistide walitsus, asudes rewolutsioonilisel teel ametisse, ei lubanud rahwale igasuguseid maapealseid ja taewalikke waraşid, ei maalinud temale ette ilusaid pettepilte paradiisist, waid nõudis köikidelt korra alalhoidmist, distsipliini ja rasket tööd. Aga alaline argipäewane töö läheb pikapeale tüütawaks, ja siis tervitatakse heameelega wõimalust, sattuda wainustuse hoosse, mida praegusel juhtumisel kannab rahwusline iseteadwus. Sellepärast on Mussolinil nüüd raske sammu tagasi astuda ja kokkulepet otsida, ilma et see rahwa laiemates hulkades murinat ei sünnitaks.

Greeka wastuhakkamist ei ole Itaaliat karta. Alalised sõjad on tema jõu töitsa ära kurnanud, ja niiüd närwitad sisemised tüli tema kallal. Tõsiselt tuleb aga Itaalial rehkendada awaliku arwamisega Euroopas, eriti suurriikides, kus Itaalia tegusid sugugi heaks ei kiideta. Prantsusmaa, kes Wahemere küsimusteşt wäga huwitatud, on praegu Ruhri probleemi läbi täiesti seotud. Kui Itaalia tõotab Prantsuse poliitikat Kesk-Euroopa asjades toetada, siis ei ole just mitte wõimatu, et Prantsusmaa erapooletuks jääb Itaalia-Greeka tülis. Raske aga on Mussolinil toime saada Suur-Britanniaga, kes temale juba wastu on astunud.

Suur-Britannia ilmariigi walitsemisele on Wahemeri ütlemata tähtis tegur. Seal maksab Inglise wõim, mida keegi ei julda nurda. Selleks on Inglismaa enese kätte koondanud Gibraltari, Malta, Suetsi, Egiptuse, Palestiina kuulsad wäinad, Arhipelaagi. Oma kõikumata kindla wõimu rajab Inglismaa kõigepealt ise oma jõu peale, siis aga ka teiste nõrkuse peale. Tema ei salli, et üks riik teiste kulul liig tugewaks saaks, ning Wahemere teele takistusi teeks. Sellepärast toetab ta niiüd Greekat Itaalia wastu. Õiguslist alust leidub muidugi küllalt, ainult on tarwis Itaalia ultimaatumi siin meelde tuletada. Seal kirjutati Greeka kohtuwõimudele otsus ette, mis nad tegema peawad — surmanuhtlus kõigile süüdlastele, anti kirjategijate tabamiseks ja asja uurimiseks 5 päewa aega, nõuti 50 miljoni liirat kahjutasu samuti 5 päewa jooksul. Teiseks on Itaalia rikkunud Korfu erapooletust. Korfu saar, mis Inglise kaitse all seisis, ühendati 1863. Greekamaa, tingimise all, et see saar saaks „maitsta jäädawa erapooletuse paremusi".

Suur-Britannia ja Itaalia! Kui need kahekesi tõesti peaksid wastamisi seisma, siis ei ole raske ette kuulutada, millega asi lõpeb. Praegu on see küsimus arutada liitriikide saadikute konwerentsil ja mis weel tähtsam, rahwasteliidus, kes nüüd peab oma tegujõust ja mõjuwõimust köikidele head tunnistust andma. Weel ei taha Itaalia-Greeka tüliküsimus seal lahenema hakata, Itaalia ähwardab koguni rahwasteliidust lahkuda, kui teda ei lubata Greeka wastu nõnda üles astuda, nagu ta ise tahab. Ometi ei tohiks kahtlust olla, et Euroopa diplomaatial läheb rahwasteliidu abiga korda tüliküsimust lokaliseerida, mida tema 1914. aastal samasuguse ultimaatumi puhul kahjuks mitte ei suutnud teha.

oooooooooo

Maawärisemised tõuswa päikese maal.

Ehk küll meie ajal olnkse harjunud Hiiobi sõnumitega ja kuigi kauge tee, mida mööda kohutawad teated tulnud, mõjub teatud määral nende uudiste peale nõrgendawalt, äratab ometigi suurt meeleliigutust mõte selleşt kuulmatust inimelu, õnne ja suurte waranduste hukkumisest, mis raskesti on tabanud kaunişt „tõusewa päikese maa" pealinna ja selle ümbrust. Õnnetuse suurus ei ole nende puudulikkude teadete järele, mis Euroopasse Jaapanist jõudnud, weel mitte täielikult selgunud, kuid juba nüüd wõime kinnitada, et see maawärisemine ühes tulekahjude ja meretormidega kuulub kõige suuremate häwitustööde hulka, mida maailm üldse näinud. Pealegi on õnnetus tabanud kõrgel haridustasapinnal asuwat maad ja tema pealinna, kus suurem osa Jaapani rikkalikkudest kunstiwaradest, hulk teaduslisi asutusi, muuseume, walitsus- ja sõjaasutused.

Jaapanlane, nii alamast kui ülemast seisusest, on tuntud oma stoilise rahulikkuse poolest, millega ta wõtab wastu surma ja õnnetuse, kuid waewalt wõib keegi ilma suurema hirmuta sattuda kohutawa maawärisemise jalgu, eriti siis, nagu käesolewal juhtumisel, kui sellega liituwad weel igasugused wõimalikud koledused. Kui maa, mida iga inimene maast-madalast on harjunud kõige pealt usaldama, hakkab jalgade all kõikuma, kui majad langewad inimestele kaela ja tulekahjud möllawad igal pool, siis täitub inimese kannatuste mõõt kuhjani.

Maawärisemised ei ole Jaapanis mitte sugugi haruldased nähtused. Neid juhtub selles saareriigis keskmiselt 1500 iga aastal. Ainult pealinna Tokio kohta tuleb aastas üksi juba umbes üks maawärisemine nädalas. Kõige suurem ja häwitawam, milleşt mälestus elab weelgi Tokio elanikkude keskel, oli aastal 1885, kus surma sai 104.000 inimest.

Käesolewal aasta-ajal puudub Jaapanis harilikult kõwa lõunatuul, täifuun. Tuule mõjul sünnitwad sagedased marud ja äiksewihmad. Kõige kriitilisemaks päewaks peawad Jaapani põllumehed aga 201-st päewa aastas, mis muidugi teatud aastatel waheldub, kord langedes 31. aug. kord 1. wõi 2. sept. peale. See päew möödub harwa, ilma mingisuguşt kahju toomata. Just sel ajal õitseb Jaapanis riis, jaapanlaste rahwuswili. Kui kõwad äikşewihmad wilja maha lööwad, lõpeb ka õilmitsemisaeg. Käesolewa aasta 201-ne päew on enesega kaasa toonud õnnetuse, mis oma ulatuse poolest kõige suurem Jaapani ajaloos, nagu seda Jaapani olude tundjad kinnitawad. Kui arwesse wõtta ainult ainelist kahju ja kui senini saadud teated tõesti õiged, siis on wiimane maawärisemine kõige häwitawam, mida „tõusewa päikese maa" aastaraamatud üldse tunnewad.

Üks põhjusteşt, miks maawärisemised Jaapanis nii suuri kahjusid sünnitawad ja nõuawad inimohwrid, on see, et Jaapani linnades, nii ka Tokios, ehitatakse majad wäga otstarbekohatult: püstitatakse maha mõned männipalgid, mõned õhemad palgid asetatakse wälipuudeks ja nende wahele pannakse seinad — papp-seinad. Nendele nõrkadele seintele ehitatakse siis katus, raskeşt telliskiwidest. Kui maa hakkab wärisema, langewad sarnased „papp-majad" wäga kergesti kokku, wähemalt warisewad telliskiwid katuselt alla, surmates lähedal olewad inimesed. Jaapanlased seletawad, seinad wad nii höredad olema sellepärast, et maawärisemise puhul oleks wõimalik paremini majast wälja jooksta, kuid rohked õnnetusjuhtumised on näidanud, et just sarnane ehituswiis toob häwitust ja surma.

Teiseks põhjuseks, miks iga wähemgi maawärisemine on Jaapanis suurt kahju teinud, on see, et tokiolased ehitawad oma majad wäga imelikul wiisil mägede nõlwadele. Kui keegi oma maja on ehitanud wähe ülemale, tuleb teine ja kaewab selle maja alla koopa, tehes sinna oma maja, nii et mõlema maja wahel on ainult õhukene maakord. On selge, et maawärisemise ajal — wahel ei ole tarwis sedagi, aitab harilik sadu ja marugi — murdub majade waheline mullakiht ja ülemine maja warisep alumisele peale.

Jaapani ja ka Ameerika insenerid on jubakauemat aega uurinud, kuidas maawärisemistele wastupidawaid majasid ehitada, ja teoorias on nad ka juba kindlad põhimõtted üles seadnud, kuidas on wõimalik saawutada kõige suuremat wastupidawust ehituswiisis. Maja alus tuleb nimelt nii kindel ehitada, kui wähegi wõimalik, tarwitades näit. suuri betoonaluseid ja muutes ehituskonstruktsiooni sitkeks ning paenduwaks. Tegelikult ei ole muidugi need põhimõtted weel makswusele pääsenud, jo Jaapanis walitseb endiselt n. n. „papp-maja" stiil.

Tokio ja Jokohama linnad, mida õnnetus kõige suuremal määral tabanud, on Jaapani suuremad kaubalinnad, kus tuleşt ja maawärisemiseşt on põlenud arwatawasti määratumad hulgad igasuguşt kaupa. Majad ja liikumata warandus on pea kõigil jaapanlastel õnnetuste wastu kinnitatud, kuid Jaapani tulekinnitusseltsid on nüüd muidugi jõuetud oma lepinguid täitma ning on pankrotile määratud.

Tuleb ka arwata, et wäga palju Jaapani tähtsamateşt tegelasteşt on surma saanud, eriti palju ametnikke. Suwe peale waatamata on Jaapanis praegu nimelt ametnikud täiel arwul tööl, sest läinud aastal kaotati Jaapanis ametnikkude suwepuhkus. Seltskonna rikkamad tegelased olid wististi küll weel maal, sest Jaapanis on juwi weel täies hoos. Ka koolid olid Jaapanis juba käimas.

Wõib siis ettekujutada, missugune õudsus ja hirm wõis wallata perekonna-liikmeid, sest kella 12 aegu päewal, mil esimesed tõuked algasid, olid perekonnad Jaapanis, nii nagu mujalgi laiali. Pereisad tööl, lapsed koolis ja naised kodu ehk kusagil ostudel linnas. Kui õnnetus täie jõuga tabas kõiki nii äkki, ja Tokio mitmemiljonilises linnas tuli lõpmata maa jalgşt ära käia — trammi liikumine ju katkes — oli perekonnainimeste hirm muidugi kirjeldamatu.

Tokios on praegu umbes 3,500,000 elanikku ja peale selle eeslinnades 500,000 nimelt Jokahama linnas, mis Tokioga peaaegu ühte ehitatud ja ainult 45 minuti tee wiimaseşt eemal. Tokio eeslinnadeşt on, nagu telegrammid jutustawad, maha põlenud müüridega ümbritsetud Joshiwara linnaosa — Jaapani geishade linna-osa.

Jaapani maawärisemisi uurides on leitud, et nende keskpunkt on lõunapool Oshiwara tulemäe-saart, mis Tokio laheşt naturkene eemal. Sealt kohalt tõuseb hirmus merewoog, mis kohutawat häwitustööd tehes tormab Tokio lahe kallastele. Nii nagu telegrammid kõnelewad, on sündinud ka praegusel korral.

Üsna Jaapani idaranniku lähedal leidub lõpmatu sügawaid weesängisid Waikises ookeanis, mis wististi ka on sündinud maawärisemiste ajal. Jaapani saarestik on osa maakooreşt, mis maawärisemiste mõjul justkui mureneb katki, ja kuigi see häwitustöö kestab pööraselt aegamööda inimlikkude mõõtudega mõõtes, ei leia meie wististi küll sajatuhandete aastate järel seal ühtki saart enam. B.

Nõudke ainult
„UUS-BENE"
tahwelshokolaadi ja kompvekke.
Tallinnas, Rüütli uul. 2.
Kõnetraat 12-29.

Shokolaad
Laude

Päewaudised.

Deklaratsioonide wahetamine kaubandusliku läbikäimise asjus.

Eila wahetati wälisministeeriumis deklaratsioonid kaubandusliku läbikäimise asjus Daani kui ka Islandi walitsustega. Märgukirjad on oma sisu poolest ühesugused. Deklaratsioonide järele antakse wastastikkusel alusel enamsoodustust niihästi kodanikkudega ümberkäimises, kui ka kaubanduse ja laewasõidu suhtes, eriti tollimaksude suhtes. Laewadele lubatakse samasugust ümberkäimist kui rahwuslikkudele laewadele, harilikkude eranditega, nagu rannasõit, kalapüük jne. Transiit on waba igasugustest tollidest enamsoodustuse tingimisel. Enamsoodustuse klauslist on erandatud soodustused, mis Eesti annud ehk annab Soomele, Lätile, Leedule, Wenele kui ka riikidele, kes seotud Eestiga tolli- ja majanduse uniooni kaudu. Daani omalt poolt reserweerib Norra ja Rootsi. Peale selle on weel soodustused, mis Daani Islandile annud wõi annab ja ümberpöördult, enamsoodustus klauslist erandatud. See on asjaolu, mis põhjeneb Daani-Islandi liidu seadusel 30. now. 1918. Silmaspidades, et deklaratsioonide wahetamine sisuliselt lepingu sõlmimisele wastab, astub saawutud kokkulepe jõusse pärast tema ratifitseerimist riigikogu poolt. ETA.

Sõjawäe seaduste wäljatöötamine kawatsusel.

Sõjanõukogu on tarwilikuks tunnistanud uute sõjawäe seaduste wäljatöötamisele asuda. Selleks otstarbeks moodustati sõjaministri poolt komisjon, kes seaduste wäljatöötamise kawa pidi kokkuseadma.

Komisjon leidis tarwiliku olewat seaduste wäljatöötamisel aluseks wõtta Wene sõjawäe seadusi, neile juure lisades Euroopa riikide seadustelt meile kasulikke uuendusi.

Uus sõjawäe seadus peab kindlustama juhtide iseseiswust. Iga sõjawäe ametkonnas teeniwa isiku peale tulewad kindlad kohustused panna, mille eest ta täielikult wastutab.

Kommisjonide ja nõukogude süsteem, mis otsustamiswõimetust kaswatab, tuleb kõrwale heita.

Uus seadus jaguneks wiide raamatusse; nende kokkuseadmine jääb sõjaministeeriumi juhtide ja wastawate osakondade hooleks. Esimeses järjekorras tuleks wäljatöötada üleajateenijate seadus. Ka sõjakohtu organisatsiooni skeem ja uue nuhtluse seadusliku wäljatöötamine on rutuliselt tarwilikuks tunnistatud.

Tartu ülikooli seadus wäljatöötatud.

Seaduse maksmapanemisega rutatakse.

Teiste seaduseelnõude kõrwal, mis haridusministeer. wälja töötatud, tahetakse esimeses järjekorras rutata Tartu ülikooli seaduse maksmapanemisega. Ülikool annab igal aastal diploome wälja, on awatud rida uusi osakonde, kuid neil puudub seaduslik alus ning nende poolt wäljaantud diploome wõidakse mitte tunnistada. Samuti puudub alus teaduslikte aukraadide andmiseks.

Ülikooli seadus on wäljatöötatud ja esitati eelmisele w. walitsusele.

Haridusministeerium püüab kiires korras üksikutelt ministritelt nende arwamisi eelnõu kohta teada saada ja eelnõu wõimalikult oktoobrikuus riigikogu hariduskomisjoni anda. On loota, et seadus detsembrikuus riigikogus arutusele tuleb.

„Estoonia" teaatrimaja awamise 10-aastase mälestuspäewa puhul

oli üleeila „Estoonia" kontsertsaalis pidulik aktus kõnede ja sinfoonia kontserdiga. Pikem kirjeldus kui ka kontserdi arwustus ilmub homme helilooja hra M. Lüdig'i poolt.

Poola walitsus kutsub inglase oma rahaasjandust korraldama.

Berliin, 6. sept. (ETA.)

Londonist teatatakse, et Poola walitsus on Inglise rahandusasjatundjat Hilton Youngi palunud Poola rahanduse korraldamist enda peale wõtta. Young sõitwat tulewal nädalal Warsjawi.

Rahwasteliidu konwerents.

Itaalia-Greeka tülüküsimuse arutamine.

Genf, 6. sept. (ETA.)

(Oma kirjasaatjalt.) Rahwasteliidu nõukogu tänane kahetunniline koosolek oli täielikult pühendatud Greeka-Itaalia tüliküsimusele. Nõukogu wõttis teatawaks saadikute konwerentsi teadaande konwerentsi sammudest Janina mõrtsukatöö uurimiseks. Quinones de Leon esitas wastuse, mille esimene osa awaldab wormilist nõusolekut uurimise jatkamiseks käsi-käes saadikute-konwerentsiga. Teine osa sisaldab kaheksa ettepanekut, mis peajoontes on sarnased Greeka esitaja Politis'e ettepanekutele 4. sept. Salandra (Itaalia) waidles teise osa wastu, esimese osa kohta erapooletuks jäädes. Peale Hanotaux (Prantsuse), kes üles tõstis kõrwalise juriidilise küsimuse, awaldasid kõik liikmed poolehoidu Quinones'i ettepanekule. Hymans (Belgia) tähendas, **et ta ei wõiwat ühineda Salandra wäidetega liidu ebakompetentsusest. Wastawad liidu põhikirja artiklid olla täpsad ja selged. Nad moodustawad uue rahwuswahelise korra alused, mis eriti tähtsad olla wäikeriikidele.**

Saadikute konwerentsile saadetakse kawa esimene osa ühes koosoleku protokolliga. Läbirääkimisi jatkatakse.

Wäikse liidu hoiatus.

Berliin, 6. sept. (ETA.)

„Daily Telegraphi" teatel olla wäikse liidu riigid mitteametlikult teatanud, et kui rahwasteliit Greeka-Itaalia tüli ei peaks suutma lahendada, siis astuwad nemad rahwasteliidust wälja. Ja kui Itaalia mobiliseerimist jatkab, siis hakkawad ka wäikse liidu riigid mobiliseerima.

Lõuna-Ameerika toetab Itaaliat.

Berliin, 6. sept. (ETA.)

„Voss. Ztgi." Rooma korrespondent kuuleb, et Uruguay ja Brasiilia walitsus olla oma esitajatele rahwasteliidus ülesandeks teinud Itaalia delegatsiooni toetada. Wõimalikul korral wõiwat see ka Brasiilia ja Uruguay wäljaastumist rahwasteliidust tähendada.

Berliin, 7. sept. (ETA).

Wiini kaudu teatatakse Belgradist, et Jugoslaawia ministrite nõukogu on otsustanud Greeka-Itaalia tülist wõimalikult kõrwale hoida, kuid sõja korral Greeka poole asuda.

Genf, 7. sept. (ETA.)

(Oma erikirjasaatjalt.) Kuuldawasti ei peeta rahwasteliidu täiskogu koosolekut mitte enne, kui Greeka-Itaalia tüliküsimus nõukogus selgitatud. Nõukogu enamus on arwamisel, et täiskogu ei tohi ajal, kus üldine huwi koondatud küsimusele, millest oleneb rahwasteliidu saatus, käsitada kõrwalisi asju. Kui seda siiski püütakse teha, wõiks enneaegne arupärimine täiskogu teatud liikmeilt seisukorda weel keerulisemaks teha. Üldiselt juhitakse tähelepanu Salandra eilaste sõnade peale, et kompetentsi küsimus tuleb waruks jätta. See lause ei sisalda weel nõukogu kompetentsi otsekohest eitamist.

Berliin, 7. sept. (ETA).

Rooma leht „Tribuna" teatab, et Itaalia Paxose, Antipaxose ja Samothrake saared on okkupeerinud.

oooooooooo

Jaapani maawärisemine.

Jaapani siseministeeriumi hindamise järele on Tokios hukkunud 30.000, wigastuid 100.000 ja peawarjuta jäänuid 350 tuhat.

Iwaki raadiojaam teatab erilises telegrammis Tokiost: **Seisukorda Tokios on wõimata kirjeldada. Söekspõlenud äratundmatud surnukehad ujuwad tiikides ja kaanalites „nagu kalad". Mõnes linnajaos on kõik majad tuhahunnikuks muudetud, wälja arwatud raud- ja kiwiosad. Trammide ja autode põlenud rusud täidawad uulitsaid. Need elanikud, kes ellu jäänud, on awalikkudele platsidele ja parkidesse kogunud, kus nad ka magawad, toites end selle natukesega, mida wõimub neile muretsewad. Sõjawägi seab järkjärgult liikumiswahendid korda.**

Berliin, 6. sept. (ETA.)

Üks telegramm Kobest teatab, et Hollandi ja Hiina saatkonna majad Tokios täielikult maapinnalt on kadunud. **Yokohamas olla ainult kaks maja üle jäänud.**

Londoni „Times'ile" telegrafeeritakse Kobest, **et Jaapani ainelised kahjud maawärisemisest hoopis suuremad on, kui tema üldkulud sõjas Wenemaaga, nimelt 10 miljardi jeeni ainult kahe miljardi wastu.**

Rahwasteliidu konwerentsi eelpäew.

Genf, 2. septembril 1923.

Tõttan kohe hommikul wälja, et Genfi linnaga, kuhu alles öösel jõudsin, pisut tutwuneda ja üles otsida maja, kus rahwasteliidu täiskogu järjekordne konwerents homme awatakse.

Laiadel, awaratel uulitsatel alles wäheldane liikumine. Kuid pühapäewane päew ja suurepäraline päikesepaisteline ilm meelitab inimesed wälja, ning kui toredat Mont-Blanc'i uulitsat pidi linnast läbiwoolawa Rhone jõe ääre jõuan, on seal ju päris elaw. Autod kihutawad tasase sahinaga mööda puu uulitsaid, trammiwagunid wurawad waikse kirnumisega mööda, kõnniteedel liiguwad nii nooreď kui wanad, kergetes suweriietes, suuremalt jaolt katmata peadega. Pole tungi ega tõuklemist kusagil. Päike aga walab oma kulda taewast alla, ning õhk tundub põhjamaalasele haruldaselt mahedana, otse paitawana. Siin südalinnas, kus asuwad toredamad wõõrastemajad, kust awaneb korraga kaunis waade laia Rhone jõe, walkjashallika Genfi järwe ja otsekui linna serwalt kohe pilwedesse ulatawate Alpide ja igawese lumega kaetud Euroopa kõrgema mäe Mont-Blanc'i peale, siin on rahwasteliidu konwerentsile sõitnud riikide saadikud aset wõtnud. Lillede ja wanikutega kaetud wõõrastemajade rõdudel lehwiwad rõõmsalt tuntud ja tundmatute riikide lipud. Siin on prantslased, belglased, rootslased korteris, sammud edasi, näed suure hotelli küljes Inglismaa ja ta asumaade lippe. Siin on igal sammul lippe igawärwilisi ja igakujulisi, ainult Eesti sini-mustwalget ei puutu weel silma. Üks meie esitajatest pidawat aga siiski juba siin olema.

Genfi järwelt läheneb nägus lumiwalge lõbusõidulaew jõeäärsele peatussillale, rahwast tungil täis. Laewa mastilt kuni ninani ja pärani käib nöör, mille küljes terwe lippude rägastik. Uudishimulikult peatan pilguks, et waadata, kas shweitslane-laewaomanik ka Eesti auks lipu laewale on pannud. Pole tarwis kaua otsida. Seal ta on, lehwib rõõmsalt teiste keskel.

Sammun edasi. Siin järsku hiiglasuur maja, mille küljes terwe lippude meri, nende hulgas Soome ja Läti wahel Eesti, tagasihoidlikult-rahulik sini-must-walge wärwiline. Arwan, et küllap olengi otsitawasse paika jõudnud, kuid tuleb wälja, et Salle de la Rèformation, kus rahwasteliit oma istanguid peab, weel pisut edasi on. Kuid kuigi linna plaani järele ta asukohta ise teadsin ja tast ju koguni paar korda möödagi olin sammunud, ei leidnud seda „maailma parlamendi" asukohta siiski juhatust küsimata üles. Nii wähe tähelepanuärataw on see madal hoone, mida muidu jumalateenistusepidamiseks tarwitatawat, kui tas mõnda rahwuswahelist kongressi wõi konwerentsi ei peeta.

Maja uksed on pärani lahti, kuid ühtegi inimest kusagil. Sammun trepist üles ja paarist tühjast toast läbi, kui leiangi end saali rõdult. Saalis, mis õieti kehwalt möbleeritud ja armetuwõitu wälja näeb, kuid siiski õige ruumikas on, on alles kangu pesemine ja koristamine käimas. Siin siis algab homme rahwasteliit, see üleilmline asutus, mis ilmasõja lõpul seks ellu kutsuti, et ta riikide ja rahwaste wahelist elu korraldaks ja juhiks, olles nii ütelda kõigekõrgemaks wõimuks maailmas, oma tööd. Täna on siin kõik waikne ja tühi, homsest peale aga, kui 52 riigi ja rahwa esitajad ning mõjuwamad maailma poliitikategelased siia kokku koguwad, muutub see maja jälle kuuks ajaks suure poliitika keskkohaks, kuhu kõigi rahwaste silmad on pöördud, kes rahwasteliidus asutust näewad, mis wõiks ja peaks suutma ärahoida, et riigid enam weriste sõdadega tüliasju omawahel ei hakka lahendama, kes wõiks ja peaks igale rahwale ta eluõiguse ja waba arenemisewõimaluse kindlustama, kes üksikute riikide walitsustest kõrgemal seistes, maailma rahu ja kõigi rahwaste heakäekäigu eest hoolitseks.

*

Tänawune rahwasteliidu konwerents on järjekorras juba neljas. Konwerentsi päewakord on õige pikk. Päewakorra punktidest on rohkem tähelepanu äratawad kahe paragrahwi muutmise küsimused rahwasteliidu põhikirjas ning desarmeerimise wõi sõja wastu warustamise piiramise küsimus. Rahwasteliidu põhikirja muutmise üle on rahwasteliidu konwerentsidel alati palju waieldud, kuid seni on need küsimused ikka lahtiseks jäänud ja teadmata on kas sel istungjärgulgi neid küsimusi ära otsustada suudetakse. Nimelt tahetakse muuta põhikirja § 10 ja § 18. Paragrahw 10 näeb ette, et kui mõnele rahwasteliidu liikmele mõni teine riik kallale tungib, siis teised liidu liikmed (riigid) kohustatud on kallaletungitawale appi minema. Selle paragrahwi olemasolu liidu põhikirjas on ilmarahu alalhoidmise mõttes wäga tähtis, eriti Balti riikide seisukohast, kes imperialistlise Wenemaa külje all elawad. Selle paragrahwi muutmist nõuawad aga Ameerika riigid, kes seletawad, et nad kui liidu liikmed, wastawal korral ometi teise ilma otsa hädasolewat kaitsema ja kallaletungijaga sõdima minna ei saa.

Kui ka ehk abiandmine ainult ühes ilmajaos asuwate riikidega piiratakse, nagu üks kawa, mis liidule esitatud, seda ette näeb, ei saa wastastikuse abiandmise ja kaitse põhimõtte mahakustutamist liidu põhikirjast küll ükski riik nõuda, kes ilmarahu kallis. Ainult sarnane wastastikune kaitse wõimaldab wägede wähendamise ja sõjawarustuse piiramise, milleks rahwasteliit ise ju kaunmat aega teesid ja abinõusid otsib ja mis, nii kui nimetatud, ka eripunktina tänawugi konwerentsi päewakorras seisab. Liidu põhikirja § 18 nõuab liidu liikmetelt nende rahwuswaheliste lepingute registreerimist rahwasteliidu juures ja ka nende awaldamist. Selle wastu on aga paljud riigid häält tõstnud, kes n. n. saladiplomaatiat ikkagi kohasemaks loewad, mida wõimata olewat elust kõrwaldada.

Kuid see on kuiw ja igaw konwerentsi ametlik päewakord. Tegelikult töötawad aga rahwasteliidus tänawu päewakorrale kerkida otse tegelise elu walusamad küsimused, mis Euroopa meeleolu ju pikemat aega äärmises põnewuses hoiawad. Need on Saksa sõjakahjude tasumise küsimus ja Saksamaa praegune seisukord, ning wiimaste päewade sündmused Itaalia ja Greeka wahel.

Ilmasõja kahjude heakstegemise küsimust lahendasid seni pooled oma wahel, ilma et seda põnewat küsimust rahwasteliidus kunagi oleks puudutatud. Pealegi ei ole Saksamaa rahwasteliidu liige. Kuid nüüd, kus wõitjad omawahel lahkhelisse on sattunud, kus Prantsusmaa ja Belgia kahekesi Ruhri piirkonna okkupeerisid, kus Saksamaad Wenemaa saatus ähwardab, kuulduwad hääled, et rahwasteliitu selle praegusaja poliitika suurema keerdsõlme harutamisele kaasa tõmmata tahetakse. Peaks need küsimused tõesti kusagilt poolt nüüd konwerentsil üles wõetama, siis wõib siin küll palawaid ja põnewaid päewi oodata.

Itaalia sõjaline wäljaastumine Greeka wastu, Greeka maaalade pommitamine ja okkupeerimine ei jää aga küll rahwasteliidu ette kandmata, kui wiimasel silmapilgul seda kokkupõrget mõnel teisel teel ei suudeta likwideerida. Nii Greeka kui Itaalia on rahwasteliidu liikmed ja liidu põhikirja §12 keelab liigetele sõjaalgatuse ära, ning nõuab, et tülid kas wahekohtu wõi rahwasteliidu nõukogu lahendada antakse. Seda pole aga Itaalia teinud. Edasi kõneleb liidu põhikirja § 10 ju sõjalisest abiandmisest kallaletungitawale (käesolewal korral Greekale) jne. Nii ei pääse rahwasteliidu konwerents tahes-tahtmata sellest üle öö tekkinud uue sõja hädaohu seisukorrast mööda, pealegi, kus Greeka ise juba kiires korras asja liidu nõukogu ette on kannud. Wist küll homsest peale juba ootab kogu konwerents põnewusega silmapilku, millal see küsimus arutusele tuleb. Siinse meeleolu kohta ses küsimuses kirjutab wäga tabawalt üks Schweitsi suurematest lehtedest järgmist: „Rahwasteliit astub wäga kriitilisel silmapilgul kokku. Kui ta ei taha oma usaldust kaotada, siis peab ta selle kokkupõrke lahendama. Ta ei tohi rahwasteliidu lepingu wastalisel Korfu saare okkupeerimisel kõrwaltwaatajaks jääda. Siin ei ole mitte Versailles'i lepingu noli me tangere (ära mind puutu) mängus, waid siin on üks klassiline näitus neist kokkupõrgetest, mis iga silmapilk uuesti tekkida wõiwad. Just wäiksed rahwad peaks sellest huwitatud olema, et ultimaatumid ja sõjariistade kõlistamist rahwasteliidu mõjuwõimuga waikides kinni ei kaeta."

Ja kui täna siin autod hotellide wahet kihutasid, siis peeti küll eestkätt nende wiimaks nimetatud küsimuste üle läbirääkimisi, et enne nende üle omawahel mingi selgusele jõuda. Aga homme seisab kohe ka ju konwerentsi esimehe walimine päewakorras ja eks sellekski pea enne omawahel kokkulepe leitama, sest sellele mõjuwõimsale kohale tahtjaid on ju palju. T — s.

Haridusministri abi küsimus osaliselt lahendatud.

Hra Sauer ametist wabastatud.

Palju waielusi tekitanud haridusministri abi küsimus on osaliselt lahendatud, wähemalt sellest küljest, et senine abi hra **Sauer** wabariigi walitsuse otsusega ametist wabastatud on.

Haridusminister hra **Weidermann**, kes sel puhul ajalehtede esitajad oma juure kutsus, seletas asjakäigu kohta järgmist:

Kesknädalasel koosolekul otsustas wabariigi walitsus hra Saueri ametist wabastada, arwates 1. oktoobrist s. a.

Hra Sauer oli ametisse kutsutud end. haridusministri hra Baueri poolt. Uue ministri hra Weidermanni ametisse tulekuga selgunud warsti, et tal raske on hra Saueriga koos töötada; nende wahel tekkinud terwe rida põhimõttelisi lahkuminekuid. Näiteks jäänud hra Sauer kindlalt nõudmise juure, et administratiiw wõim tuleb terwena ministeeriumi kätesse koondada, antud juhtnööre tuleb kõrwalekaldumatalt täita, ükskõik, kas need kohapealsete oludega kokkukõlas on wõi mitte. Hra Weidermann aga asub seisukohal, et ka kohtade peal leidub inimesi, kes otstarbekohaselt asju ajada oskawad, sellepärast ei tarwitse ministeerium end igasse üksikasja segada, tuleb ainult walwata, et riiklised huwid kaitstud oleks.

Hra Saueri korralduste tagajärjel tekkinud ministeeriumi ja alluwate asutuste wahel arusaamatused ning sekeldused. Sagedasti tulnud ministril hra Saueri kirjutatud resolutsioone muuta ja juba allakirjutatud otsused tühistada. Suuremad lahkuminekud tekkinud ministri ja hra Saueri wahel Tartu ülikooli autonoomia küsimuses.

Lisaks kõigele muule tulnud weel asjaolu, et hra Saueril, kui ministri abil, õigus on ministri äraolekul tema asetäitjana küsimusi otsustada; hra Sauer aga lahendanud küsimused alati teisiti kui hra Weidermann seda oleks soowinud.

Kõige selle tagajärjel läinud koostöötamine wäga raskeks; pealegi olla hra Sauer wäga kindla iseloomuga mees, kes oma arwamistest ei tagane.

Hra Weidermann teinud olukorrast riigiwanemale hra Pätsile ettekande ja palunud haridusministri abi kohale teist isikut määrata.

Riigiwanem olnud ettepanekuga nõus. Kui ühe erakonna poolt nõudmine ülesseati, et haridusministri abiks määratagu isik, kes kompetentne oleks usuõpetuse õpetamist koolides järelwalwama, siis olnud hra Weidermann sellega nõus ja teatanud sellest riigiwanemale.

Et hra Sauer ametist lahkumisega ainelisse kitsikusse ei satuks, pakutud temale koolijuhataja kohta mitme suurema keskkooli peale, kuid hra Sauer pole ettepanekuid wastu wõtnud.

Igatahes olnud wastolude põhjuseks lahkuminekud talituswiisides ja põhimõtetes, mitte aga spow haridusministrile „usktmatu" abi asemele „usklikku" muretseda.

Ministri abi järeltulija küsimus on weel lahendamata; olla erawiisil läbirääkimisi peetud mõne Tartu professoriga, kuid kindlaid wastuseid pole saadud. Wõimalik, et koht pikemaks ajaks wabaks jääb; sel juhtumisel pandawat teaduse- ja kunsti osakonna juhatamine ühe senise ministeeriumi ametniku peale.

oooooooooooooooooooo

Pärnu-Eidapere raudtee ehitamine päewakorral.

Sellega lüheneks Pärnu-Tallinna waheline sõiduliin 105 kilomeetri wõrra.

Riiklise turbatööstuse poolt üleswõetud Pärnu-Sindi raudtee ehitamise küsimusega on päewakorrale kerkinud ka Pärnu-Eidapere raudtee ehitamine. Nimelt jääks 9 klm. pikkune Pärnu-Sindi raudteeharu eelpool nimetatud Pärnu-Eidapere raudtee alguseks, kuna ehitada jääks weel umbes 40 kilomeetri pikkune raudteeliin.

Pärnu linnawalitsus on ise wäga huwitatud uue Pärnu-Eidapere raudtee ehitamisest ja lubab ehitajale raudtee ehituseks tarwisminewat metsa ja maad tasuta anda. Nagu kuuleme, olla pööratud raudtee ehitamise asjus teedeministeeriumi poole ettepanekuga, et wiimane nimetatud raudtee ehituse enda peale wõtaks.

Pärnu-Eidapere liini ehitusega lüheneks Tallinna-Pärnu wahelise liini pikkus 105 kilomeetri wõrra.

Pärnu-Sindi raudtee ehitamine.

Hiljuti sõlmiti riigi turbatööstuse ja Sindi kalewiwabriku wahel leping, mille järgi wiimane ära ostab kogu 5-aastase Lawasaare turbaraba turbatoodangu. Turba transporteerimiseks rabast Sindi wabrikusse ehitatakse Pärnust Sinti raudtee, kuna Lawasaare raba Pärnuga juba raudtee abil ühendatud on.

Uus Pärnu-Sindi waheline raudteeharu tuleb umbes 9 kilomeetri pikkune ning ta ehitamine läheks maksma umbes 10 milj. marka, millisest summast Sindi kalewiwabrik omalt poolt kaks miljoni riiklisele turbatööstusele laenu näol annab. Riigi turbatööstus kawatseb nimetatud raudteeharu ehitusega weel käesolewal aastal algust teha.

Tartu ülikooli mõisate teenijad saawad arstiabi riigiteenijatega ühesugustel alustel.

Töö-hoolekandeministeerium on Tartu ülikooli walitsuse sellekohase järelpärimise peale seletanud, et arstiabi ja rahalise toetuse andmiseks riigimõisate teenijatele ja ametnikkudele ei ole mingisugust erimäärust olemas. Harilikult on põllutööministeeriumi päralt olewate mõisate teenijatele ja ametnikkudele arstiabi ja toetuse andmisel sama korda käsitatud, mis riigiasutuste ametnikkude ja tööliste kohta makswusel on. Töö-hoolekandeministeerium arwab, et ka Tartu ülikooli päralt olewate Raadi ja Maarja mõisate teenijatele ning ametnikkudele tuleks arstiabi ja rahalist toetust samadel alustel anda.

Kultuurkapitaali seaduseelnõu wõetakse riigikogust tagasi.

Läinud talwel töötas haridusministeerium kultuurkapitaali seaduseelnõu wälja, mis w. walitsuse kaudu riigikogule esitati.

Nüüd on walitsuse ringkondadest soowi awaldatud nimet. eelnõus mõnesuguseid parandusi ette wõtta, mille tagajärjel haridusminister eelnõu riigikogust tagasinõudnud on. Kultuurkapitaali seadusest ja selle maksmapanemisest on huwitatud peaasjalikult kirjanikkude ja kunstnikkude ringkonnad.

Kutsehariduse korraldamise ülesanne käib riigile üle jõu.

Kutsehariduse edendamisest on palju kõneldud. On püütud awada tööstuskoole ja kursusi ning on katsutud keskkoolides tehnilisi ja kutsehariduslisi osakonde awada.

Praegu on juba selge, et riik ei jõua niipalju kutsekoole awada, kui tarwilik. Waremalt oli oskuslise hariduse andmine meistrite ülesanne.

Nüüd, kus seisused ja tsunftid ärakaotatud, ei ole meistritel huwi õpipoisse pidada. Sellepärast on haridusministeerium arwamisel, et tuleb midagi luua, mis tsunftide aset täidaks. Igatahes nõuab asi seadusandlist korraldamist, sest wäljaõppinud käsitöölistest on suur puudus, nagu ettewõtjad kurdawad.

Oskushariduse andmine on riigil selle tõttu raske, et iga tööstuskool enesest terwet suurt ettewõtet kujutab, oma töökodadega, materjaali ladudega jne.

oooooooooo

Õnnetused ja kuritööd.

Kardetaw haawamine Kallaste külas.

Augustikuu 30. päewa õhtul wiibinud Kallaste külas elutsew Peipsiääärse walla kod. Gurjan Kukin ühes oma tuttawate Lew Goidini, Demid Feklistowi ja Fomin Gluhalwetskiga Tartu lähedal Kallaste külas asuwas Dolgaschewi teemajas ja joonud seltsis limonaadi, kus nende laua juure kohalik raiooniülem Oskar Wõsju wiinastanud olekus ilmunud, kusjuures Lew Goidin Wõsjuga mingisuguste wana asjade pärast sõnawahetusse sattunud, mille peale Wõsju teemajast lahkunud, öeldes Goidinile: „Küll ma sulle näitan". Wähe hiljem lahkunud teemajast ka Kukin, lubades koju minna. Mõne minuti pärast läinud Kukinile järele Goidin, Feklistow ja Gluhalwetski ning leidnud Kukini oma kodu lähedalt haawatuna, keda nad arstiabi saamiseks esiteks apteeki ja sealt Tartusse Mellini kliiniku toimetasid, kus selgus, et Kukinil kuul altpoolt paremat kõrwa sisse on tunginud japahemalt poolt põsest wälja tulnud, mille tõttu haaw wäga raske.

Ülekuulamisel seletas Kukin, et tema laskmise päewa õhtul teemajast lahkudes koju poole läinud, ning Kallaste küla lähedale jõudes märganud enese ees kohalikku politsei raiooniülemat, kes ilma sõnalausumata tema peale rewolwrist lasknud, mille tagajärjel tema maha kukkunud.

Raiooniülem Wõsju tabati ja tunnistas end Kukini laskmises süüdlaseks, seletades, et seda enesekaitseks olla teinud, mis aga tõendust ei leidnud, mille tõttu tema Tartu wangimaija paigutati. —ll—

Maawärisemine Jaapanis.

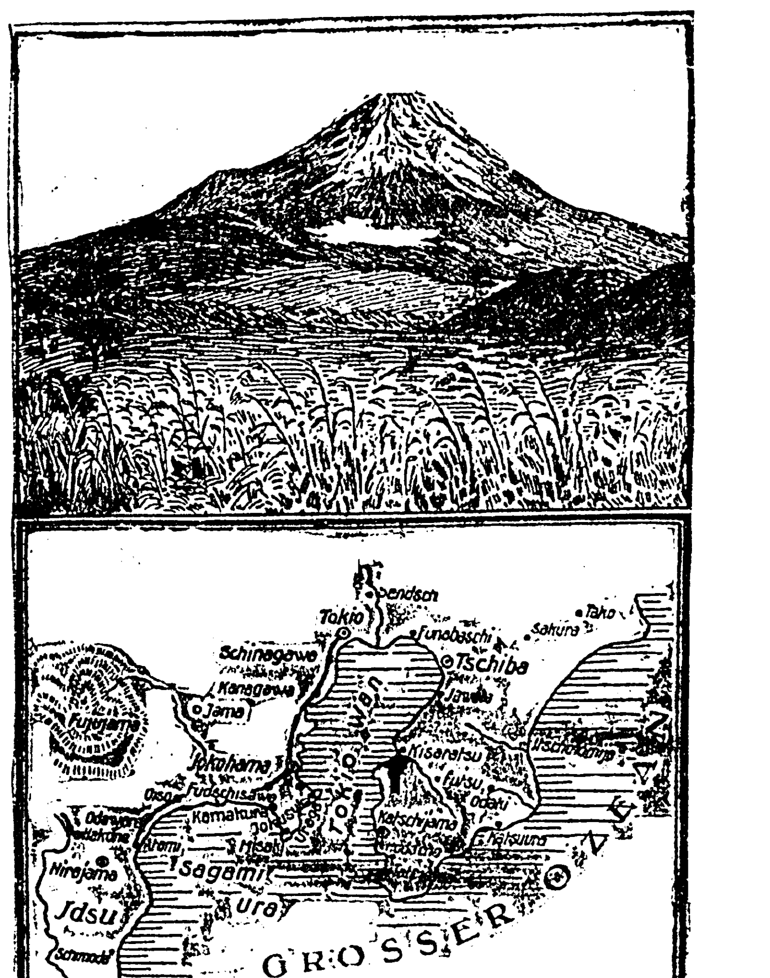

Ülewal: Fujujama mägi, mille ümbruskonnas asuwad linnad ja alewikud kõige enam maawärisemise all kannatasid.

All: Maawärisemise häwitustöö piirkond Fujujama mäe ümbruses, Jaapani lõuna-lääne rannal.

Hirmus maawärisemine Jaapanis 1. sept. on teinud oma koledat häwitustööd pealinnast alates kuni Osaka linnani, mis Tokiost 350 kilom. lõunapool. Selle maa peal on praegu täiesti häwitatud kõik linnad: umbes 10 suuremat linna ja sajad wähemad asukohad.

Kõige hirmsamini on kannatada saanud Yokohama, ligi 400.000 elanikuga kuulus sadamalinn Tokio lähedal, üle Tokio lahe merepool küljes. Londonist teatatakse selle kohta järgmist: Maawärisemine, merewood, tuli ja orkaan häwitasid Yokohama linna paari tunniga täitsa. Esimesed maa-alused tõuked muutsid kolm linnaosa waremeteks, tulekahjud pääsesid lahti. Surnukehasid lamas tuhandete wiisi uulitsatel. Kaks tundi hiljem wappus maapind weel kord, ja linnast ei jäänud enam midagi järele. Igalpool hakkas tuli loitma. Kustutamise peale ei saanud mõelda, sest weewärk oli häwitatud. Ei aitanud ka wihm, mida walas kui pangega maha. Warsti oli linn, 10 kilomeetrit ümbermõõta, üksainus tulemeri. Ja määratu suitsusammas tõusis kohutawalt taewa poole. Sadamas sai üle 40 laewa hukka. Kaks suurt aurikut paisati kuiwale maale, kus nad tuleroaks langesid. Linnaelanikkudest on esialgiste teadete järele wähemalt 100.000 hukka saanud, kardetakse aga, et ohwrite arw palju suurem on. Kes ellu weel jäid, on oma peawarju kaotanud. Yokohama linnapea palus ärdalt Tokiost abi, ta ei teadnudki, et pealinna sama hirmus õnnetus tabas.

Maawärisemine on oma häwitustööd teinud just kõige rikkamates maakohtades, kus elanikka kõige tihedamalt asus. Otseteed tegi maawärisemine kaugelt wähem kurja kui tulekahjud, mis siis igal pool tekkisid.

Nüüd on Jaapani walitsusel kolm raskei ülesannet täita: 1) Riiete, toidu ja peawarju muretsemine paljudele miljonitele, kes on maawärisemise läbi kõik kaotanud, mis neil oli. Üksi Tokios on 2 miljoni inimest ilma peawarjuta jäänud. Häwinenud on 350.000 elumaja. 2) Korra alalhoidmine, sest röövsalgad käiwad juba ümber. 3) Raudteede parandamine, telegraafi ja telefoni ühenduste kordaseadmine. Palju kuusid, wahest koguni aastaidki kulub ära, enne kui elu Jaapanis jälle hakkab loomulikku rada käima.

Uudis piibusuitsetajatele!

Ilmus müügile ammu oodatud „Astoria" piibutubak

„LOOTS"

Piibutubak „Loots" on **Inglis retsepti** järel walmistatud ja wõistleb oma headuse, maitse ja lõhna poolest paremate Inglis piibutubakatega.

Hind 60 marka 1/4 naela.

Ilmateated.

Loodetaw ilm 8. septembril.

Keskmine kuni kõwa lõunapoolne tuul. Muutlik pilwitus wihmaga. Temperatuur wähe kõrgem.

oooooooooo

Tallinna sõnumid.

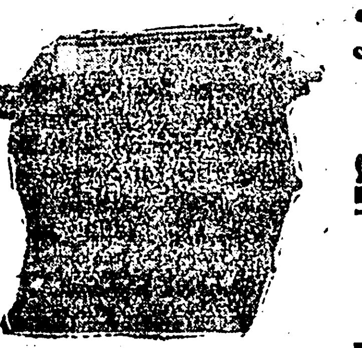

Igaüks teab, et „UNDERWOOD"
on kõige parem kirjutusmasin ilmas.
— — Palju miljonid tarwitusel. — —
Esitaja:
PHILIPP SCHAEFER, Tallinn

Septembri lõpul ilmub trükist:
J. LANG,
„Füüsika ülesanded"
ühes lühikeste teoreetiliste kokkuwõtete ja tabelitega keskkoolidele ning iseõppimiseks. Hind umbes Mk. 150.—.
K-Ü. „LOODUS", Tartus.

Headuse ja odawuse rekord — päberossid „Morits" 20 tk. — 10 mk. O-Ü. „TUBAK"

WALGUSTUSPABER
positiiw, negatiiw, sepia
kohale jõudnud
soovitab
PH. SCHAEFER
Tallinn, Harju uul. 21
oo Kõnetraat 12-12 oo

Kadrioru loss wõetakse Eesti muuseumilt ära.

Uuteks ruumideks praegune kohtuministeerium.

Tallinna Eesti muuseumi ruumide küsimus on juba pikemat aega teraw. Kadrioru lossi, kus muuseum praegu asub, kawatsetakse teisteks otstarweteks kasutama hakata ja arwatawasti tuleb muuseumil warem wõi hiljem sealt lahkuda.

Uuteks ruumideks tahetakse muuseumile anda praegune kohtuministeeriumi maja W. Pärnu maanteel, kuna kohtuministeerium Toompea lossi riigitrükikoja ruumidesse üle läheks. Wiimane läheb üle oma majasse, mis walmis saamas.

Kohtuministeeriumi majasse kawatsetakse paigutada muuseumi kunsti osakond, kuna kultuur-ajalooline osakond, wanad sisseseaded jne., Kadriwotu lossi edasi jääks.

Loss ise seatakse korda wäljamaa külaliste wastuwõtmiseks, sest kuuldawasti olla meil tulewal aastal õige tähtsaid külalisi oodata.

Uued elektritariifid tööstuse otstarbeks.

Maksmad 1. jaanuarist 1924. a.

Linna elektri-, gaasi- ja weewärgi komisjoni poolt tahetakse uuest aastast uued elektritariifid maksma panna. Selle järele kujuneks uued tariifid järgmiselt:

Kui kuune tarwitus alla 4.000 kilowatt-tunni, siis on kilowatt-tunni hind 16 marka, ehk kõrgepinge küljest mõõdetuna 13 marka. Kui kuune tarwitus tõuseb üle 4.000 kwt., siis maksab kwt. tund 15.50 mk. ehk kõrgepinge küljest 12.50 mk., järgnewa tarwitusastmete hulga kaswamise juures alaneb elektritarwitamise hind iga 1.000 kwt. kaswamise pealt 50 penni wõrra. Selle järele oleks elektri tarwitamise hind juhtumisel kui kuune tarwitus tõuseb üle 8.000 kwt. 13.50 marka, ehk kõrgepinge juures 10.50 marka. —c—

Uulitsate walgustamist tahetakse laiendada.

Linna walgustuse- ja weenuretsemise komisjonil on kawatsus 1924. a. jooksul läbiwiia: Sadama ja Narwa maantee wahelise ümbruse walgustamist 32 elektrilambiga maaaluse kaabeli kaudu, püstitades raudlaterna postid ja sisseseades maaalust majaühenduste magistraali.

Kadriorgu tahetakse sisseseada uulitsawalgustuse magistraal-õhuliin raudpostide otsas ühes majaühenduste magistraaliga 34 elektrilambiga. Lasnamäele tahetakse 64 lampi ülesseada; uulitsa walgustuse ja majaühenduse magistraalid on õhuliinid puust postidega.

Toom-Kuninga uulitsa walgustamiseks tahetakse 3 lampi üles seada; walgustuse ja majaühenduste magistraalid on õhuliinid puust postidega.

Suure- ja Wäike-Ameerika, Ülem-Luha, Kristiine ja Kulkowiuse uulitsate walgustamiseks tahetakse 21 lampi ülesseada; uulitsa walgustuse ja majaühenduste magistraalid on õhuliinid puust postidega. Tui ja Alendri uulitsate walgustamiseks tahetakse 5 elektrilampi ülesseada; uulitsa walgustuse ja majaühenduste magistraal-kaablid oleksid maaalused, kuna laternad ripuksid raudpostidel.

Ülem-Jõe, Wäike- ja Kesk-Kompassi uulitsaid kawatsetakse walgustada 7 elektrilambiga. Uulitsa walgustamise ja majaühenduste magistraalid oleksid õhuliin puupostidega.

Ülaltähendatud kawatsuste läbiwiimiseks wõetakse tulewa aasta eelarwesse 25.629.100 marka. —c—

Ehitusprügi hulk Patkuli kraawi ääres suureneb.

Teedeministeeriumi poolt teatatakse linnawalitsusele, et Patkuli kraawi ääres olew ehitusprügi koristatakse 1925. aastal, kuna warem selleks krediit puudub. Pealegi tuleb mitmesuguste ehituste tõttu Toompealt uut prügi juure.

Eesti kujutawate kunstnikkude keskühingu kunstinäitus

awatakse täna, 8. septembril, kell 1 päewal Tall. Eesti põllumeeste seltsi näituse aias, suures pawiljonis.

Hobusekaswatajale 10 protsenti auhinnast.

Hobusekaswatuse edendamiseseltsi „Tallinna Hippodroom" juhatus on otsustanud septembris ärapeetawatel hobuste jooksuwõistlustel määratud auhindadest 10 protsenti hobusekaswatajale anda, kui kaswataja ise-wõistlusest osa ei wõta ehk kui hobune Eestis on sündinud ja sellest üle 5 aasta möödunud ei ole.

Selle määrusega tahetakse hobusekaswatust toetada, algades Eesti iseseiswuse ajaga — 1918. aastaga — peale. Wanemad ja wäljamaalt sissetoodud hobused selle määruse alla ei käi.

Eesti Kirjanikkude Liidu aastakoosolek

on 28. septembril s. a. kell ½11 Tallinnas, „Pietvalke" ruumides, Pikk uul. nr. 2.

Päewakord:

1) Koosolekku juhatuse walimine.
2) Aasta-aruanne:
   a) Aruanne juhatuse tegewusest.
   b) Ajakirja „Loomingu" aruanne.
   c) Kassa aruanne.
3) Toetusküsimus käesolewal ja tulewal aastal.
4) Seisukoha wõtmine kultuurkapitaali seaduse-eelnõu ja teadlaste, kunstnikkude ning kirjanikkude toetusseaduse-eelnõu asjas.
5) Liidu edaspidine tegewus ja koosolekul algatud küsimused.
6) Walimised.

Kinniswara omandamine linnaosade ühenduse hõlbustamiseks.

Linnawalitsus otsustas tarwitada ostueesõigust J. Popowi maja Erne uul. nr. 10 kohta ja annab selle wolikogule kinnitamiseks. Nimetatud krundi ja Inwaliidi uul. nr. 3 all asuwa krundi täieliku wõi osalise omandamisega awaneks wõimalus Erne uulitsat ja temast lõunapool linna maadel tekkiwat uut linnaosa ühendada Inwaliidi, Liiwa ja U. Tatari uul. kaudu Suure Tatari uulitsaga, mis nimetatud piirkonna ühendamist omakord kesklinnaga hulga hõlbustaks.

Trammi ehituse kulud linnawalitsuse poolt kinnitatud.

Linnawalitsus kinnitas trammi komisjoni otsuse, millega määratakse Tartu ja Pärnu maantee trammi liini ehituseks 58.265.000 marka.

Linnawalitsus soowitab riigil kinniswara maksust loobuda.

Küsimus tuleb wolikogus otsustamisele.

Rahaasjanduse osakond pööras linnawalitsuse poole pikema seletuskirjaga kinniswara maksu wõtmise kohta. Tähendatud maks on linnale algades juba 1890. aastast olnud suuremaks sissetuleku allikaks, umbes 10—12 protsenti üldisest tulude summast. Selle maksu korraldamise peale on linn alati suurt rõhku pannud; nii peeti silmas põhimõtet, et äriruumid, mis iseäranis suurt üüri maksawad, ka on kohustatud kandma suuremat maksukoormat, sellewastu on aga wabrikud, mis kiratsewad, wähemal määral maksustatud.

Kinniswarade peal lasuw maksukoorem on juba praegu maksimaalne ning selle suurendamine wõiks tuua raskeid tagajärgi.

Kui riik kawatsetawat liikumata waranduse üldisit ümberhindamist mõtleb läbi wiia ja maksu mõtleb kõrgendada linnawalitsuse poolt wõetawas suuruses, siis peaks linn paratamata tekkiwa kriisi tagajärjel wähendama oma maksu umbes poole wõrra. Linn peaks omale uusi tuluallikaid leidma mõnesuguste uute maksude näol ehk riiki paluma linna kulusid hariduse ja terwishoiu alal oma kanda wõtma. Kõiki neid olukordi arwesse wõttes loeb rahaasjanduse osakond wajalikuks, et riik kinniswara maksu wõtmisest hoopis loobuks.

Pealegi pole kaugelt otstarbekohane, et üht maksualust ühe ja sama maksu asjus kahe asutuse poolt arwestatakse, temale kahelt poolt teatelehti saadetakse jne.

Tähendatud maksuwõtmine peaks jääma linnaomawalitsuse, kui paendunwama asutuse hooleks.

Linnawalitsus ühines osakonna arwamisega ja annab küsimuse wolikogu otsustada.

Maksuta arstiabiandmine Tallinnas augustikuus.

Linna 1. waesteambulatooriumis

S. Tartu maanteel, anti läinud augustikuu jooksul maksuta arstiabi üldse 153 isikule, nendest oli meesterahwaid 40, naisterahwaid 113. Maksuta arstiabisaajatest oli kuni 10 aasta wanuseid 16, 10—20-aastaseid 32, 20—30-aast. 10, 30—50-aast. 15 ja üle 50-aastaseid 78. Nendest oli mustatöölisi 2, majateenijaid 2, kindla elukutseta 99, lapsi 48 ja mitmesuguse muu elukutselisi 2.

Maksuta arstiabisaajatest põdesid sisemisi haigusi 55, närwihaigusi 5, naistehaigusi 1, nahahaigusi 2, silmahaigusi 4, mitmesuguseid külgehakkawaid haigusi 10, kõrwahaigusi 3 ja muid haigusi 38. Lõikusi wõeti ette 35 arstiabitarwitaja juures.

Peale tähendatute anti maksuta arstiabi kuu jooksul 172 linna Jaani wanadekodu hoolealusele. —g.

Kolledshi tegewuse laiendamine.

Laupäewal, 1. sept., olid kohaliku kõrgema õpeasutuse kolledshi keskkooli osa õpilased linna poeglaste gümnaasiumi kokku kutsutud, kus kolledshi juhataja M. Wälbe kokkutulnuid õpeasutuse tegewuse kawaga ja kooli õpe-iseloomuga tutwustas.

Tallinna rahwaülikoolide seltsi esitajana, kelle ettewõttel tähendatud õpeasutus töötab, terwitas kokkutulnuid hra J. Anusson. Kõnedes tähendati, et kolledsh peaasjalikult nendele on määratud, kellel kas wanaduse ehk teenistuse tõttu wõimata harilikkudes õpeasutüstes haridust omada. Õpeasutus asutati peale Wene rewolutsiooni, mõttega, et wõimaldada Wene surwe mõjul õppimist katkestama sunnitud isikutele selle jatkamist. Rohke osawõtu tõttu jatkab kolledsh oma tegewust.

Nagu kolledshi juhataja kõnest selgub, on kooli sisseastuda soowijate arw käesolewal sügisel õige suur olnud. Õppijate soowi rahuldamiseks awatakse kolledshi kursuste juures käesolewal aastal paralleelklassid. Selle peale waatamata on sadasid õppida soowijaid ruumi puudusel ukse taha tulnud jätta.

Kolledshis awatakse keskkooli õpeosas käesolewal õpeaastal kaks gümnaasiumi haru: humanitaar- ja reaalgümnaasiumid. Õpetöö kummagis gümnaasiumi osas kestab 3 aastat, missuguse aja jooksul praegu makse keskkooli õpekawa läbi wõetakse. Kokkuseatud õpekawa järele wastab rekursus üldkooli 6. ja 7. õpeaastale ehk keskkooli 1. ja 2. klassile, esimene ja teine kursus ühiskooli 9., 10. ja 11. õpeaastale ehk keskkooli kolmele wiimasele klassile. Õpetöö peetakse õhtupoole ning 30—32 tundi nädalas. Sunduslikkudeks wõõraskeelteks Tallinna kolledshis on: esimene wõõraskeel Saksa, teine Inglis keel. Peale selle walitawad Wene ehk ladina keel. Uuena õpeainena on õpekawasse eetika wõetud. —g.

oooooooooo

Teaater ja muusika.

„Estoonia" teaater.

Täna, laupäewal, „Estoonia" teaatrimaja awamispäewa 10-ni. aastaseks juubeliks Shakespeare'i geniaalsem ja populäärsem teos „Taani prints Hamlet". Kümme aastat tagasi pühitseti „Estoonia" uus lawa selle teosega, mis nüüd uuesti, uues lawastuses uute dekoratsioonidega K. Noorkeini juhatusel lawale tuleb. Kümme aastat tagasi esines Hamletis Fortunbras'n osas noor näitleja Hans Lauter; nüüd esineb hra Lauter nimiosas, mis on saanud traditsionaalseks katseülesandeks näitlejaile omapärase käsitus, ja tõlgitsuswõime kui ka wäljenduswõime kohta. Nii peaks meie teaatriharrastajaid tänaõhtune „Hamlet" kolmekordselt huwitama: kui piduetendus, kui uus lawastus, kui meie kandwama näitleja küpsuskatse. Esietenduste draama abonnement-kaardid maksawad neile, kes kaardid wäljawõtnud on.

Ekstarwamiste ärahoidmiseks teatame, et reedeõhtune kinnine „Hamleti" etendus ainult koolidele oli.

Homme, pühapäewal, kell ½3 p. l. „Lõbus talupoeg"; Stephani osas hra K. Ots; õhtul kell ½8 „Neetud talu. Teaatribüroo.

Draamateater.

Homme, pühapäewal, hooaja awamiseks A. Adsoni „Läheb mööda". Algus kell ½8 õhtul. Bürous antakse soowijatele abonnement-kaarte wälja, mis kindlustawad nende omani, kule koha ja pakuwad mundki hõlbustusi.
Teaatribüroo.

2. rahwakontsert „Estoonias",

on pühapäewal, 9. sept. s. a. kell ½8 õhtul. Eeskawa kandwamatest numbritest oleks nimetada Schumanni awamäng „Manfred", Tschaikowski sümfooniline fantaasia, „Romeo ja Julia", Wagneri sissejuhatus oop. „Lohengrin" j. m.

Solistina esineb „Estoonia" uus ooperijõud hra A. Arder (bariton) prologiga oop. „Pajatsid". Kontsertbüroo.

oooooooooo

2-ne Dubarry
„Marie Antoniette"
Prantsuse rewolutsiooni ajast „Must surm" Pariisis, Bastille langemine, kuninga Ludwig XVI surmale mõistmine ja surmaotsuse täitmine. Timuka käsi tapalawa noa maha laskmisel selle aja tähtsama Prantsusmaa naisterahwa pea peale wärises. . .
Draama 10 aktis. Peaosas Diana Karenne. Tegewuse koht: Pariis, Versailles, Waren, Wiin. Aeg 1770—1793. Walmistatakse lawastusele paremas Tallinna kino-teatris.

Siseriigist.

Wirumaalt.

Tänawu Tudulinnas ilusad linawäljad.

Kui muu põlluwili tänawuse liig wihmarikka suwe mõjul põllumehele paijudes kohtades waewalt ehk seemne kätte annab ja üldiselt wõttes kusagil hästi korda ei taha minna, ei wõi seda linawäljade kohta siiski öelda. Linakasw edeneb hästi ka seal, kus külwaja kewadel külwi tehes ehk isegi kahtlema lõi, kas sellest sügisel saaki oodata wõib — on ju linapõllud meil ikka mahajäetumad põlluribad heinamaa- ehk soosertwadel. Kuid praegu kuulub mõndagi põllumeest ütlema, et kui oleks teadnud seda juba kewadel, oleks linadele annud tänawu kõige suurema õiguse oma wäljadel. Kahju ainult, et linakaswatamine wiimaste aastate kestel rohkem tahaplaanile on hakanud jääma ja selle tõttu neid tänawu kewadelgi wõrdlemisi wähe maha külititi. Hein.

Rukis annab wähe wälja.

Tudulinnas on põllumeeste seas üldist kurtmist kuulda, et rukis tänawu wõrdlemisi wähe wälja annab, kuigi kõrre poolest ta kaunis hea kaswas. Seletataw on see küll wist sellega, et nagu juba lõikamisel tähele wõis panna, olid rukkipõllul paljud wiljapead päris tühjad, kuid ka üldse wõis märgata, et terasid peades wähe leidus ning selle tõttu siis ka saak wähem on.

Hein.

Wiljandimaalt.

Ühispiimatalitus

asutati Tarwastusse käesolewa aasta kewadel. Ühisuse põhikiri on Wiljandi-Pärnu rahukogu poolt juba registreeritud. Loodetawasti algab ühismeierei warsti oma tegewust. R. J—s.

Wastsemõisa laata

peeti 6. sept. Kariloomad olid kaunis kallid, lehmad 4.500 — 10.000 margani, pullid 5.000 — 12.000 mrk. Hobuseid oli wähe, sõidu hobused 40 — 55 tuhat mrk., tööhobused 15 — 40 tuhat mrk. Rohkesti oli laadal puunõusid ja igasugust kaupmeeste poolt sissetoodud segakaupa. Rahwa poolest oli laat keskmine. R. J—s.

Tartumaalt.

L.-Tähkwere Sillasoo sild uuendatakse.

Kuna L.-Tähkweres asuw Sillasoo sild aastate jooksul täiesti lagunenud on, otsustas wallanõukogu tähend. silla asemele uut ehitada. Ehitustööd anti samal koosolekul wälja. —t—

Wabadussõjas langenud alatskiwilaste mälestuspüha

peeti hiljuti Alatskiwi surnuaial. Mälestuspüha algas rongikäiguga Alatskiwi lossi õuest kirikusse, kus waimuliku teenistuse pidas kohalik kirikuõpetaja. Kirikust mindi rongis surnuaiale, kus mälestuspäewa atwas süttitawate sõnadega kohaliku dem. s. l. osakonna juhatuse liige Osaw. Rahwa osawõtt oli rohkearwuline. Ka oli korraldatud korjandus kohalikule surnuaiale püstitatawa mälestussamba heaks, milleks hea meelega annetati. Õhtul oli lossis pidu samaks otstarbeks. —st.

Telefoni keskjaam

on neil päewil Alatskiwi willatööstusesse sisseseatud, missuguse asutuse järele tunti suurt tarwidust, sest puudus ju Alatskiwil senini täesti telefoni ühendus. —st.

Wähene kalasaak Peipsist.

Peipsi kaluritega kokkupuutudes kurdawad nad wähese kalasaagi üle. Arwatakse, et kalad külma suwe pärast sügawal wees on. Rääbiseid, mida iga suwi suurel arwul püüti, ei saadud tänawu pea sugugi. —st.

Wana-Kuuste härrastemaja wallale omandamise küsimus.

Hiljuti oli Wana-Kuuste wallanõukogus Wana-Kuuste härrastemaja wallale omandamise küsimus arutusel. Tähendatud maja on 592.529 marga peale hinnatud ja wallal oli kawatsus sinna wallamaja paigutada, et üle pääseda koolimaja küsimusest. Kinnisel hääletamisel otsustas nõukogu härrastemaja ostmisest lahti ütelda. —t—

Palupera wald laenu teinud.

Palupera wallanõukogu otsustas walla kulude katteks Tartumaa pangast wallale 100.000 marka 6 kuu peale laenuks wõtta. —t—

Laadad Peipsiäärses wallas.

Kuna Tartu maakonnanõukogu oma otsusega 31. maist s. a. Peipsiäärse walla ettepaneku laatade pidamise asjus tagasi lükkas, otsustas hiljuti tähendatud wallanõukogu teistkordse palwega Tartu maakonnawalitsuse ees esineda, et Kolkja külas lubataks iga aasta 1. aprillil, 29. septembril ja 1. detsembril laata pidada. —t.—

Pärnumaalt.

Wallawalitsused rutaku kooliõpetajate walimisega.

Et koolitöö pea kätte jõuab, kuna paljudel waldadel kooliõpetajad alles walimata, on maakonna koolivalitsus nendele wallawalitsustele ettekirjutanud walimistega rutata, et koolitöö selle all asjata ei kannataks. Colo.

Teise postijaama awamine Koongasse.

Wiimasel Koonga wallanõukogu koosolekul arutati Friedenthali mõisa teise postjaama awamise küsimust. Otsustati esineda posti peawalitsuse poole palwega, et see samme astuks Koongasse weel teise postjaama awamiseks. — o. —

Wee hädaoht Koongas.

Et Koonga wald rabade ja suurte soode wahel asub ja et Wene walitsuse aegsed peakraawid, mis wee ära wiisid, nüüd kinni on kaswanud, siis ähwardab wesi mitmele põllumehele suurt kahju teha. Et aga suurte peakraawide kaewamine kohalikkudel elanikkudel üle jõu käib, siis otsustas wallanõukogu pöörda Eesti põllumeeste keskseltsi poole palwega, et wiimane kiires korras samme astuks, et Koonga suurtest soodest peakraawid läbi kaewataks, wastasel korral ähwardab liigwesi palju kahju teha. — o —

Kuiwale jäänud.

Läinud pühapäewal pidasid kommunistid Pärnus koosolekut, millest kuulutuste kaudu kõigile teada oli antud. Koosolekule oli ilmunud ainult mõnikümmend inimest ja neistki olid paljud uudishimu pärast jandi tajaid waatama läinud. — o —

Auto telefoniliini posti pooleks sõitnud.

Hiljuti sõitis Pärnu — Kabli liini auto Tahkurannas nurkapidi wastu telefoni posti, mis keskelt pooleks murdus. Inimestega õnnetusi ei olnud. Õnnetuse põhjuseks olewat autojuhi joobnud olek olnud. Sõitja.

Saarde 5—6 kl. algkool.

Saarde kihelkond on üks suurem ja jõukam Pärnumaal, kuid oma endisel kihelkonna koolil ei suuda kuidagi hinge sees hoida.

1922. aastal oli Pärnumaal 28 6-klassilist algkooli. Nendest 9 maakonnawalitsuse, teised wallawalitsuste ülewalpidada. Seesugune jaotus ei olnud õiglane. Tuli otsustada, kas kõik 6-klassilised koolid maakonna ülewalpidada wõtta ehk ümberpöördult. Wastu wõeti wiimane otsus. Kõik 6-klassilised koolid pidid 1. jaan. 1923. waldadele üle antama. Nende 9 üleantawa kooli seas oli ka Saarde 5 — 6-kl. algkool. Kaheksa kooli anti 1. jaan. 1923. a. waldadele üle, kuna Saarde kooliga see korda ei läinud. Saarde koolis õppisid Kilingi-Nõmme alewi, Kilingi walla, Pati ja Jäärja walla lapsed. Nende nelja omawalitsuse esitajad kutsuti kokku, et Saarde kooli saatuse üle aru pidada. Kuid kokkuleppele ei jõutud. Kuna kooli juhataja ka selle üleandmise poolt ei olnud ja eitawas seisukorras pealt waatas, siis ei läinud maakonna koolivalitsusel korda Saarde 5 — 6-kl. algkooli käekäiku ära määrata. Kooliaasta lõpul pandi kool kinni. See tuli koolijuhatajale ja lastewanematele nagu ootamata. Kaewati ministeeriumile jne. Wahepeal kutsus Kilingi-Nõmme alewiwalitsuse esitaja Saarde kooli asjus kõigi 4-ja omawalitsuse, Saarde kihelkonna ja Saarde põllumeeste seltsi esitajad kokku. Tuldi otsusele, et Saardes ei pea mitte ükski 5 — 6-kl. algkooli edasi pidama, waid ka põllumajanduse ja majapidamise täiendusklassid ellu kutsuma. Samal ajal aga õhutati teiselt poolt, et Pati wald wõtaks Saarde kooli oma hoolde. Wald tegigi niisuguse otsuse. Praegu ongi asi nende kahe algatuse wahel soigus. Esimene algatus oli igatahes suurejoonelisem, kuid loota wõib, et ka teine ajajooksul samasugusele otsusele tuleb. Tarwis oleks, et ükski neist rohkem aktiiwsem oleks, sest kooli aeg on ukse ees. x.

oooo

Pärnu maakonnanõukogu järjekorraline koosolek

on 13. ja 14. septembriks määratud.

Päewakorras on ettenähtud 12 asja. Muude hulgas tähtsamad: maakonnawalitsuse 1922. a. aruande kinnitamine, waldade palwed uute teede klassiteede wõrku ülewõtmise kohta, Pärnu maakonna nõdrameelsete ja kõrwaliste abitarwitajate warjupaiga põhikirja kinnitamine, sunduslikte määruste kinnitamine kauplemise aja kohta Pärnu maakonnas, katse ja kordamise tundide korraldamine kodu- ja koolilõpetanud õpilastele, trahterimaksu kogusumma kindlaksmääramine jne. „Colo".

oooo

Tartu teated.

Tartu trükitöölised nõuawad palgakõrgendust.

Tartu trükitööliste kutseühisus on Tartu trüki-, tsinkograafia- ja köitmistöökodade omanikkudele märgukirja esitanud 25 % palgakõrgendamise asjus. Ettewõtjad, nõudmist läbiarutades, asusid eitawale seisukohale. — ts.

oooo

Narwa teated

Noortööliste rongikäik Narwas ära keelatud.

2. sept. kawatses Narwa noortööliste ühing korraldada noortööliste päewa puhul, kontsert-miitingut kino „Illusioonis" ja rongikäiku Kreenholmi wabrikuteni ja tagasi. Julgeoleku kaitseks keelati rongikäik politsei poolt ära. V. M.

Narwa teaatrite hooaja algus.

Narwa Eesti seltsi teaatri hooaeg algas 6. septembril.

Awaetendusele kanti ette Sophoklese tragöödia „Kuningas Ödipus."

Karskusseltsi „Wõitleja" teaatri hooaeg algab 15. septembril. V. M.

Narwa linna tuletõrjujate näitemüük.

Linna tuletõrjujate selts korraldab 9. septembril näitemüügi autopritsi ostmise heaks.

Näitemüügi heaks on Narwa seltskonna poolt palju mitmesuguseid asju kingitud. V. M.

Narwa linna komandantuur likwideeritud.

Päewakäsuga 25. augustist s. a. teatab Narwa linna komandantuur, et asutuse tegewus on likwideeritud.

Komandantuur on püsinud Narwas 4 aastat, 7 kuud ja 4 päewa.

Komandantuuri ülesanne oli seljatagse ja linna elanikkude julgeoleku ja korra kaitse, millist ülesannet komandantuur korralikult on täitnud. V. M.

Narwa muusikakool.

Narwa muusikakool algab oma tegewust 10. septembril.

Õpejõudude arw on suurenenud; juure on kutsutud pr. J. Kress (laul) ja hr. A Peenemaa (wiiul).

Grupilised tunnid on Narwa 1-se reaalgümnaasiumi ruumides.

Kawatsetakse ka kontserta korraldada.

Esimeseks kontserdiks on kutsutud klawerikunstnik hra Lemba. V. M.

oooooooooo

Inka warandused. 78

Sir John Retcliffe romaan.

— Minu nimi, härra senaator, on weel wäga wäike, ehk mul küll juba au on olnud kindral Santa Anna all kaptenina teenida. Õnn waheldub ju meie maal wäga sagedasti, nagu ka ekstsellents ise teab, ja nii olen praegu ainult lihtsoldat. Minu nimi on Escobedo, Rafael Escobedo, teie ekstsellentsi teener.

— Wäga hea, härra Escobedo! Olen teile suurt tänu wõlgu. Kui taewas meile elu kingib, loodan oma tänu teile paremini tõendada wõiwat. Nüüd aga palun teid esialgselt seda teemanti minu wõla märgina wastu wõtta.

Ta ulatas mehele kalli sõrmuse, mida wiimane kohe ruttas tasku pistma.

— Härra senaator, näen, et teie olete aumees, — ütles soldat. — Kinnitan teile, et oma pea ja kaela mõisa eest pandiks panen. Nüüd aga arwan, et aeg on uuesti nende apashi koerte järele walwata. Tule, Cortina, asume nüüd müürile.

Mees, keda tema Cortinaks nimetas, oli üks ratsanik, kellelt kõnelda, et ta oma mitmeaastase maalt äraoleku ajal meremöölina Kariibi saarestikus oli ristelnud ja mõnegi laewa meeskonnad lühemat ja kiiremat teed teise ilma oli saatnud. Ka see mees oli Guyamas krahwi salgaga ühinenud.

Oli tõesti tarwis, et mõisa garnison saawutatud paremuste kindlustusele asuks.

Kuu hakkas juba kahwatuks minema. Idas mäe kohal, muutusid pilwed roosaks. Need olid algawa päewa ettekuulutajad.

Apashid ei olnud aega sugugi kasutamata jätnud. Põhja-Ameerika indiaanlaste iseloomuliseks jooneks on, et nad kindlate tõsiasjade ees mitte ära ei kohku ja tegewusetuks ei jää, waid kohe sündinud tõsiasjaga rehkendawad.

Apashide peajõudusid meskaleerode ja mimbreenode pealikute juhatusel — (pärast tuleb meil juhus lipaneeslaste Hüppawa Hundi ülesandest kõnelda) — oli umbes 800 meest, Halli Karu sõdurid ühes arwatud. Need jõud olid nüüd nähtawasti mõisapoolsele kingukülsele kokku tulnud, et uue pealetungimise üle nõu pidada.

Teised aga liginesid õnnelikumalt, ja warsti selgus ka nende eesmärk. Niipea kui apashid tarwilikku lähedusse olid tulnud, wuhises korraga kahestkümnest kohast põlewate noolte rahet wastu mõisa peahoonet. Nooled olid kuiwa samblaga ümber mässitud, siis männa tõrwasse kastetud ja põlema süüdatud.

Ühtlasi hakkas indiaanlaste peasalk, nii palju kui la püssidega oli warustatud, mõisa akende, katuse ja müüriwõrede peale tuld andma. Kui halwasti see tuli ka oli sihitud, mõjus ta siiski oma hulgaga ja takistas kaitsjail hästi sihtimast.

Ehk küll mõisa peahoone kiwist oli ehitatud ja katused tugewatest tammepalkidest tehtud, jäi siiski weel palju kohti üle, mis kergesti tuld wõisid wõtta. Seda teadsid indiaanlased wäga hästi.

Oma elawa kaitsewalli taga tulid indiaanlased parajasse lähedusse, muutsid siis selle elawa walli surnud walliks, kuna nad hirmunud loomad oma pussidega läbi pistsid ja ise nende wõpatawate kehade taha jäid.

Nüüd lendas nool noole järele mõisa peale, ja kaitsjatel oli tegemist, et igal pool üleslööwaid leeke walmishoitud weega kustutada.

Indiaanlaste metsik hõiskamine kuulutas, et nad edu olid saawutanud. Mõisa õuest tõusis must suitsusammas hommikutaewasse ja punased tulekeeled lakkusid ülespoole.

Üks põlew nool oli üle hoonete lennanud ja mõisa õue, pilliroost katusega küüni peale kukkunud, milles kuiwatatud maisiwarsi loomatoiduna hoiti.

Mehed õues ei olnud hädaohtu kohe märganud, ja kui senaator neile katuselt hüüdis, oli küün juba tuld wõtnud ja leek lagunes tuule kiirusega üle kuiwa materjaali.

Kahju ja hädaoht ei olnud küll nii suur, nagu indiaanlased lootsid, sest küün seisis teistest hoonetest kaunis eraldi.

Ent küüni läheduses asus hobuste aed. Hobused, kes kisast ja laskmisest juba olid heidutatud, läksid tuld nähes weel perumaks ja püüdsid aiast wälja murda. See läkski mitmel hobusel korda, ja mõned hobusepoisid pidid oma kaitsepostidelt lahkuma, et kinni püüda hobuseid, kes mõisa õues suurt segadust sünnitasid.

Oli kirjeldamata müra hobuste norskamisest ja tampimisest, härgade mõirgamisest ja indiaanlaste röökimisest, mille sekka weel püssipaugud kostsid.

Pärnu põllumajandusline näitus.

Mõned jooned Pärnu põllumeeste seltsi minewikust.

Liiwimaa talurahwa seaduse wäljakuulutamisega 1849. ja 1856. muutus kodumaal rahwa elukord õige järsult. Selle seaduse tagajärjel pääsis talumaa teoorjusest ja sai raharendi peale. Wabanemud tööjõudu aga, mis senini mõisawäljal kinni olnud, wõis talupoeg nüüd **oma** põllu peal tarwitama hakata. **Oma põllu peale** aga maksis tööjõudu ja higi matta, seal töi ta tulu ja kandis wilja.

Niipea aga põld talupoja **omaks** Pärnumaal ei saanud, waid õige paljudes waldades, iseäranis Pärnu lähemas ümbruses on talumees siiamaani **rentnikuks** jäänud. Nii on suures Uulu-Surju wallas 132 talupidajast alles praegu kõiges 15 pärisperemeest, teised rentnikud ja Tammiste wallas 112 talupidajast on kõigest neljal ostukohad. Ka Audrus, Reius ja Saugas on palju renditalusid.

Arusaadawalt ei saanud neis waldades, kus rendiolud maksmas, põllupidamine sarnasele järjele tõusta, kui seal, kus talud päristeks ostetud. Seda wõime eelnimetatud waldades praegugi üliselgesti tähele panna.

Esimesena tekkis Pärnu maakonnas pärisperemeeste seisus Abja wallas, kus „hull parun" juba 1849. aastal esimesena suure Lapsaare talu Pikasilla peremehele Peeter Kasele ära müüs. Lapsaare on siiamaani Kase perekonna käes. Paar aastat peale selle müüs parun ka Pera- ja Pesaste-kiila talud ära. 1855. hakati Wanamõisa wallas talusid müüma. Need olid esimesed talumüümised Pärnumaal. Teistes waldades sündis see kümmekond aastat hiljem, peale 1860. aastat, kus walla wakamaad juba mõisamaast lahutatud, talud maamõõtja poolt krunti pandud ja kindlad piirid ära märgitud.

Selleşt ajast peale, 70 a. tagasi, kus põld üksikutes waldades ostuteel tema harija pärisomanduseks saanud, hakkab meie rahwas aeg-ajalt jalgu alla wõtma ja jälle sellele seisukorrale tagasi pöörma, millest tema 600 aasta eest wägiwallaga lahti kistî ja ta hakkab ennast oma kodumaal jällegi kodus ja peremehena tundma. Sealt, 600 aasta tagant, wõtab Eesti talupoeg olsa üles ja hakkab edasi sammuma, omale kodu rajama. **Wabadus ja pärisköht** olid aga **need** alused, mille peal edasi sammumine wõimalikuks sai. Selle aluse peal edasiliikumine on meid liihikese aja jooksul nii kaugele wiinud, et meie praegu **mitte üksi talude, waid terwe kodumaa peremehed** olme ja siin wabalt, oma parema tundmise järele endi asju wõime korraldada ilma wäliste wõimude sunduseta.

Et uus seisus, päriskohapidajad, omale uues olukorras uusi teesid leiaks, kuidas oma põldu harida ja teda sundida suuremat saaki andma, kuidas loomakaswatamist paremale järjele tõsta, misuguseid masinaid ja põllutööriistu muretseda — selleks on temale tähtsalt abiks olnud **põllumeeste seltsid.**

Üle 50 aasta on nemad Eesti põllumehel wahemeheks olnud ja temale seda kättesaadawaks teinud, mis teadus leidnud ja tegelik elu kodumaa põllutööle kohaseks tunnistanud. Peale selle on põllumeeste seltsid kohaks olnud, kus ärksamad tegelased meie rahwa hulgas kokku wõisid koguneda **oma hädade üle, aru pidama ja tulewiku jaoks kawasid tegema, Eesti kultuurilooş on põllumeeste seltsidel sellepärast tähtis koht.**

Esimeste põllumeeste seltside asutamine 50 a. eest langeb ühte huwitawamasse ajajärku Eesti rahwa edenemisloos. Kõrgelt käisid sel korral ärkawa rahwustunde ja noore isamaalisuse lained. Kuna see liikumine muidu enam hoos oli selleaegsete wainliste keskkohtade, Wiljandi ja Tartu ümbruses, ulatas tema aga tulisehingelise rahwamehe C. R. Jakobsoni kaudu ka muidu wagusasse ja enam mahajäänud. Pärnu ümbruskonda, kui see 1873. aastal Wana-Wändrasse elama asus ja sinna omale järgmisel aastal talukoha „Kurgja" ostis.

1874. aastal asutati Jakobsoni eestwõtel Pärnusse põllumeeste selts, mille juhatajaks ja hingeks Jakobson kuni surmani oli. Põllumeeste seltsi asutamisega Pärnusse omandas see muidu waikne kadakasaksline merelinn omal kodumaal laialisema tähtsuse, sest Pärnu põllumeeste selts seisis kümmekond aastaid mitte ainult Pärnumaal, waid laiemas ringkonnas juhtiwal kohal.

Kui elawalt Pärnu põllumeeste seltsi koosolekuteşt osa wõeti, kui seal Jakobson juhatamas ja kõnelemas oli, selleşt räägib M. Martna enda mälestuse järele järgmiselt: „Jakobson mõjus ka muidu tuimade Pärnumaa talupoegade peale elustawalt. Minul seisawad paar talist koosolekut elawalt meeles, kus „Endla" seltsiruumid kuulajaid ilmunud. Mitmed küll ei olnud „Sakalat" näinudki ega ulatanud nende silmaringi kuigi kaugele; aga nad teadsid siiski, et täna üks iseäraline mees — Jakobson — põllumeeste seltsis kõnet peab — talupoegadele, ja et seda maksab kuulama minna..."

Ja tõepoolest on Jakobsoni kõnesid kuulata maksnud. Kui lehitseda praegu neid kõnesid, mis tema Pärnu põllumeeste seltsis 50 aasta eest pidanud, peab imestama, et nad täna nõudasama ajakohased on, kui aastal 1874., mil nad ette kantud.

Et Jakobson ise kohaomanik oli, wõis ta talupidaja eluga igakülgselt tutwuneda. Oma äranägemise ja tegelise elu peale põhinesid aga kõik tema kõned. Sellepärast leidsidki nad sarnast elawat wastuwõtmist kuulajate poolt.

Pärnu põllumeeste seltsi esimesteşt ettewõteteşt oleks nimetada põllu- ja käsitöö näituse toimepanemist a. 1875. See oli noore seltsi poolt wäga julge ettewõte, kuna ta hulga kapitaali ja tegelasi tarwitas, millest mõlemist aga suur puudus oli. Jakobson jõudis aga tagasihoidlikka ja argu Pärnumaa põllumehi enesega kaasa tõmata, nii et tarwisminew kapitaal kokku tuli, mis näituse eeltöödeks tarwis läks, niisamuti ka tegelasi leidus, kes üldise **asja heaks** ligi töötasid, **sest tol korral oli Eesti näitus isamaaline ettewõte.**

Esimene Pärnumaa näitus peeti Riia uulitsal seiswas suures Kontse aias ära. Keegi wanem tegelane, kelle isa üks selle näituse toimkonna liigeteşt olnud, rääkis mulle, kui suuri raskusi ja sekeldusi sellega olnud, et sillakohtu härradelt näituseks luba saada. Sel korral oli ju kõik wõim alles sakste käes ja need ei näinud kuigi heameelega, et **„Peterburi mässaja"**, kelle 1870. a. ilmunud „Kolm isamaa kõnet" nii palju tolmu ja ärewust nende seas siinnitanud, nüüd wagusat Pärnu kolgast liikwele ajama hakkab. Kuid kõigist raskusteşt saadi siiski ühel meelel üle ja näitust wõis nii osawõtjate arwu kui ka wäljapanekute pooleşt hästi kordaläinuks pidada. Ka mitmed mõisapidajad, sellepeale waatamata, et nad Jakobsoni ja tema ettewõtet silma otsaşti sallida ei wõinud, wõtşid näitusest osa, seal wäljapannes oma sugukarju ja hobuseid. Kuna Pärnu lähem ümbrus kehwapinnaline ja sellepärast siin põllupidamine enam tagasi jäänud, kui maakonna wiljandipoolses osas, sellepärast oli näitusel wäljapanijaid linna ligidamateşt waldadest ka üsna wähe. Sellewastu oli Wändra, Saarde ja Tori kandist neid hoopis rohkem, iseäranis Wändrast, kus Jakobsonil suurem tutwus ja läbikäimine ärksamate põllumeestega.

(Järgneb.)

Rääma põllupidajate liikumata waranduse maks.

Pärnu linn on endale isegi kaugemas ringkonnas selle läbi omapäraşe kuulsuse wõita suutnud, et ta kuni siiamaani mõnesuguşed mälestused endiseşt „heast ajast", kus linnahärra kõik oli ja talumees mitte midagi ei maksnud, puhtal kujul alal on suutnud hoida. Sarnaste endise põlwe mälestuste hulka, mida mujal kodumaal harwa leida, kuuluwad kahtlemata Pärnu linna rendikohad. Ajakirjanduse läbi on nad „wabaõhu muuseumi" nime all juba laiema tutwuse omandanud.

Maareformi läbi on endised rüütlimõisad kadunud ja aset annud wäikepõllupidamisele, kadunud on ka endised mõisa renditalud. Kuigi riigirentnikkude olukord meie pahempoolsete armust praegu weel küllalt kindel ei ole, loodawad rentnikud siiski lähemas tulewikus enda rendipõlwe lõppemist ja peatset kohaomanikuks saamist.

Linnade rüütlimõisad aga püüawad endiselt edasi, ega ole kuulda olnud, et ka siin maareformist juttu ajama tahetakse hakata. Ühes mõisatega on alale jäänud ka linna talude rentnikud, kelle seisukord maareformi peale waatamata aasta-aastalt halwemaks kipub muutuma.

Linna **walitsemises** on küll muutusi olnud ja sakste asemel istuwad raekojas nüüd sotsid, töö- ja rahwaerakonna „wabameelsed". Kuid linna rentnikkudeni see linnahärrade „wabameelsus" otsaga weel ulatanud ei ole ja seal püsib weel täiesti endine olukord.

Kõrwalt waatajaile näitab, nagu püüaks Pärnu linnawalitsus oma rentnikkudega katset teha, kui palju õige üks maapidaja wäljakannatada ja wastupidada juudab, enne kui ta täiesti kokku langeb. Kui riigikogu juba lähemal ajal linnarentnikkudele abiks ei tule ja maaseadust ka nende peale ei laienda, on küll karta, et hulk linnamaadel asuwaid põllumehi katset kauemini wälja ei suuda pidada....

Kuid mitte ainult oma **rentnikkudega** ei tee Pärnu linn sarnaseid kurbi katseid, waid ta püüab selle alla ka teişt 000.- põllupidajaid paenutada, kus see temal wõimalik. Sauga peremehed wõiksid seşt leşt nii mõnegi loo jutustada, iseäranis aga Rääma taluomanikud. Rääma meeste lugu on järgmine: asutawa kogu ajal liideti wabariigi walitsuse otsuse põhjal — riigiwanemaks oli sel korral J. Tõnisson — Pärnu külje all olew wäike Rääma wald administratiiwselt linna juure. 1. jaanuarist 1921. a. hakkas see otsus Rääma kohta maksma.

Rääma talupidajad ei olnud küll linna külge liitumisega nõus, wõitleşid ihust ja hingest selle wastu ja nõudşid, et neid Sauga walla külge wõetakse. Maakonnawalitsus toetas ka Rääma meeste nõudmist, kuna ka Sauga wald heameelega walmis oli neid enda seltsi wõtma. Kuid asjast ei tulnud siiski midagi wälja, kuna selleaegne walitsus maameeste hääle wastu üsna kõwa kuulmisega näitas olema ja enam linna soowişid kuulda wõttis.

Rääma mehed kartşid linna alla sattumişt kõige rohkem sellepärast, et ette aimasid, missugune maksukoorm neile siis peale pannakse, kui wõim ja wägi linnameeste käes. Rääma talupidajate kartused maksude ja kohuste asjus on ka kõige täielisemal määral täide läinud: 1921. aastaşt peale, mil nad linna alla sattusid, on maksud siin nii suureks paisunud, et nad kehwadele Rääma talunikkudele edaspidise olemasolu küsitawaks teewad ja wäga tõenäolik on, et talupidajalt maksude tasumiseks maa käest ära läheb.

Rääma talud ei ole kuigi suured, nii 50—70 wakamaalise krundiga, kusjuures kõige suurem — Kuura Juhan — 94 wakamaad ja kõige wähem Karjasmaa 22 wakamaad on. Talud seisawad Rääma raba ääres, kannatawad raba wee all ja on halwa tuisuliiwase pinnaga. Suure wäetamise ja harimise waral kannab põld kehwa wilja — kõige enam rukist, kaera ja kartulit, — juurt saaki aga temalt saada ei ole, pealegi kus heinamaad puuduwad, kui selleks mitte raba ja põlluääri arwata. Kõlbmata maad on raba läheduse pärast igal talul hea osa.

Kõige suurema talu pidaja, Kuura Juhan, peab omal 2 hobust ja 6 karilooma, wähematel taludel on loomi wähem.

Maahindamisel on talud, kuigi nad linna läheduses, halwa pinna pärast madalalt takseeritud, kõige wähem talu 14,66 puhtakasu rubla ja kõige suurem 62,58

Pärnu näitusel puuduwad „numbrid".

Tänawune Pärnu näitus on oma wäljapanekute poolest möödalaünud aasta näitusest palju suurem ja mitmekesisem. See aga ei tähenda weel seda, nagu oleks kõik head asjad (halbu ju näitusele ei tooda), mis Pärnus ja Pärnumaal iganes leida, wäljapandud. Palju häid asju on wäljapanemata jäänud, mispärast näitusel käijate huwides puuduwate numbrite juures piſut peatame.

Pärnu „Postimehe" saba toimetajal oli olnud kawatsus sigade osakonnas wäljapanna suuri mürak „Ohekatku orikaid", misuguseid pidid päewas neli naela juurekaswu andma õpet. agr. A. Tombergi kalkulatsioonide järele ja 30 aastat wanaks elama.

Kewadel aga, kui riigikogu walimiste ajal „walimiste-katk" rahwaerakonna read Pärnumaal hõredaks tegi, jäi ka see suur „Postimehe" saba seasort punatõppe haigeks ja kärwas ühes rahwaerakonna loomatustega maha, waatamata, et üks loomaarst nendele kaitserõugeid oli pannud. Niimoodi jäi see huwitaw seasort wäljapanemata, mida küll tõsiselt iga sigaduse harrastaja kahjatsema peab.

Weo- ja sõiduriistade osakonnas pidi Pärnu rahwaerakonna liider H. Kuusner wäljapanema oma „wurri", millega riigikogu walimiste ajal Pärnumaal erakondlist propagandat tehti ja otseraudtee Pärnu-Tallinna ja Pärnu-Tartu wahele ehitada lubati, mis iga walija ukse eest mööda läheb. Nagu walimiste järele selgus, oli „wurr" kõik walijad rahwaerakonnast eemale hirmutanud. Näituse büroo, kartes, et see „wurr" ka näitusel käijad eemale hirmutab, ei julgenud „wurri" näitusele lasta.

Pärnu „Waba Maa" saba toimetaja tahtnud wäljapanna seda kotti, mis Audrus Pärnumaa riigimaade ülema hra Naudise pähe aeti (waata „Waba Maa" saba nr. 96), aga „Waba Maa" neegripoistel ei ole senini korda läinud seda kotti ülesleida ja nii jäänudki see „ajalooline" kott wäljapanemata.

Pärnu majanduse ühisus tahtnud peale rohkearwuliste masinate näitusele wäljapanna wäljaspool wõistlust ka oma esimeest ja esimehe walguse allikat jots Timuskit. Pärnu põllumeeste seltsi esimees, arwamisel olles, et esimesel neudest ei ole mingisugust „walgust", kuna teise sotsialismuse walgus põllumajandusele kihwtiks on, ei ole kumbagit huwitawat majanduse ühisuse „eksemplaari" wastu wõtnud.

Pärnu naisselts tahtnud wäljapanna oma tühja kassat, sest naisselts ohwerdanud „Endla" teaatrile toetuseks omad wiimased weeringud, mille kohta „Waba Maa" Pärnu saba kirjutab ja teistele eeskujuks seab (mitte muidugi iseeneşele) järgmist:

„See toetus on seda enam tänuwäärt ja teistele ilusaks eeskujuks, et naisseltsi kassasse pennigi ei jäänud."

Wäljapanek on teadmata põhjustel ära jäänud. Naisselts tröstigu end sõnadega: „Tõesti, mina ütlen teile, et seesinane waene leşknaine enam on ohwriraha kirstu pannud, kui kõik teised. Sest nemad on kõik omast liiast waranduşest sisse pannud, aga seesinane on omast waesuseşt kõik, mis tal oli, sisse pannud."

Pärnu maakonnawalitsusel olnud kawatsus oma sekretariaati wäljapanna, mis iseloomustab ennast ajakohaselt sisseseatud „ajakirjanduşele" informatsiooni andmisega ja mis seisab selles, et sulejüngrid, — ja neid on Pärnus palju, — kahmawad üksteise wõidu sekretääri nina alt paberid ja kopeeriwad wiimase kui sõna maha ja enne weel, kui osakonnad teada saawad paberite sisu, on see juba sabades ilmunud. Sagedasti tuleb seda ette, et mõnesuguste asutuste ametliste paberite ärakirjad leidawad trükikotta. Kuulsin, kuidas ühe asutuse asjaajaja kirus, et „Waba Maa" saba trükikojaşt paberit ära ei tooda.

Sekretariaadi wäljapanek, mida jots Lusik juhatab, jäi selle tõttu ära, et sekretariaadi „ametlised häälekandjad" — kohalikud sabad mõlemad, nii kui nii. näitusel esitatud on.

Tööde wõistlused.

Tänawusel Pärnu näitusel pannakse toime lüpsiwõistlused, kraawikaewamise, lambapügamise, wõidukünni- ja weowõistlused Pärnumaa töömeistrite nime peale. Pärnu linnawolikogu tahtnud tööde wõistlusele wäljapanna omad kangemad wastastikku sõimumehed, H. Kuusneri ja Rea, et lõpulikult selguks, kumb neidest kangem on mainit alal.

Proowiwõistlusel, mida nad omal algatusel linnawolikogus toime panid sõimumeistri nime peale, jäi wõitjaks küll Kuusner, kellele ka 1. jaoskonna Pärnu-Wiljandi rahukohtunik Temuski poolt 12.000 marka „autasu" määrati. Wõistlused jäid ära, kui mitte põllumajanduslised.

Peeter Pähkel.

oooooooooo

Tsirkus „KONTINENTAAL"
EELTEADE: Pühapäev. 9. sept. kell 3, 30 min. p. l.
Suurepärane
Rahva-etendus
poole hinnaga
ÜLLATUS TALLINNALE — SUUR KLOUNAAD
50 tegelast, nende seas 10 klouni

puhtakasu rubla. Talud on 1897. a. linnalt kõwa hinna eest päriseks ostetud.

Kuigi igal arusaajal inimesel, kellel meie põllupidamisest wähegi aimu, selge peaks olema, et sarnases olukorras talukestest kullamägesid sisse wõtta wõimalik ei ole ja suur kunst on, kui majapidamises ots-otsaga wälja tuleb, näib Pärnu linnawalitsus siiski teisel arwamisel olewat. Sest kuida muidu wõiks aru saada sellest, et linnawalitsus Rääma taludele kümnetuhandelisi liikumata waranduse maksusid peale määrab ja talupidajatelt nende tasumist nõuab....

Seal on Kuura talu. Temal on 94 wakamaad krunti, mille hulgas hea kogu kõlbmata maad jne. Talu on 62,58 puhtakasu rubla peale hinnatud.

Talul oli liikumata waranduse maksu: 1918. a. — 40 mk., 1919. a. — 240 mk., 1920. a. — 749 mk., **aga 1921. a. — 1958 mk., ja tänawu 1923. a. — 10.360 mk.,** (ütle: kümme tuhat kolmsada kuuskümmend marka)!

Kuura Sauna talul on 71,64 wakamaad maad ja 38 puhtakasu rubla. Talus peetakse 2 hobust ja 5 kasulooma. Liikumata waranduse maksu kerkimine on siin järgmine: 1918. a. — 37 mk., 1919. a. — 90 mk., 1920. a. — 156 mk., **1921. a. — 1498 mk., 1923. a. — 8164 mk.**

Kodara talu — 74½ wakamaad ehk 62 puhtakasu rubla suur — liikumata waranduse maks oli: 1922. a. — 1636 mk. ja tänawu 1923. a. — 7584 mk.! Teistel taludel on liikumata waranduse maks niisama kõrge määratud.

Liikumata waranduste omanikud, kes seda maksu kannawad, saawad aru, kui wõimata kõrged need normid Pärnu linnawalitsuse poolt Rääma talupidajatele on määratud. Ei ole ju ometi loomulik sarnane olukord, et Pärnu maakonnas talupidajatelt kõigest 21 mk. puhtakasu rbl. pealt liikumata waranduse maksu wõetakse, millest 50 protsent maakonna kuludeks, 25 protsent riigile ja 25 protsent wallale läheb, — Pärnu linnawalitsus aga administratiiwselt tema alla kuuluwate Rääma talupidajatelt „oma äranägemise järele" sedasama maksu üksi linna heaks 150 ehk 200 marka puhtakasu rubla pealt määrab!

Mul ei ole andmeid käepärast, kuidas teised linnad liikumata waranduse maksu määramisel linna juure kuuluwate põllupidajatega toimetawad, — Pärnu linnawalitsuse kohta peab aga küll ütlema, et tema end enam kui waja maksma paneb.

Rääma peremehed tahawad aga, kuuldawasti, weel kord katset teha, kas neil mitte õuneks ei lähe Pärnu linna pressi alt lahti pääseda ja nagu see nende soow waremalt oli, Sauga walla külge liituda. Ei lähe see neile aga mitte korda, siis arwawad nemad, et mingit mõtet ei ole oma talusid weel edasi pidada: linnamaksud jõõwad peale sissetulekute ka waranduse enda ära.

M. L.

oooooooooo

Majandusline elu.

Wäetisainete sissewedu käesolewa aasta juulikuul.

Käesoleva aasta juulikuul on riigi statistika keskbüroo wäliskaubanduse andmete järele Eestisse sisseweetud superfosfaati — 115.752 puuda — 10.370.000 marga wäärtuses. Wäetisainete peasissewoo maaks on Eestile seni Saksamaa olnud.

Tsemendi wäljawedu Eestist 1923. a. juulikuul.

Käesoleva aasta juulikuul on Eestist riigi statistika keskbüroo wäliskaubanduse andmete järele tsementi wäljaweetud — 4 tuh. 330 puuda — 324.900 marga wäärtuses. Sellest ammust Lätimaale — 4 tuh. 220 puuda ja Inglismaale — 110 puuda.

Tulitikkude wäljawedu.

Riigi statistika keskbüroo wäliskaubanduse andmete järele on käesoleva aasta juulikuul Eestist tuletikkusid wäljaweetud Inglismaale 1059 puuda — 1.766.400 marga wäärtuses.

Eesti paberitööstuse saadused leiawad turgu Kauges-Idas ja Ameerikas.

Nagu riigi statistika keskbüroo wäliskaubanduse andmetest näha, leiawad meie paberitööstuse saadused turgu isegi Ameerikas ja Kauges-Idas, nimelt Jaapanis.

Nii on käesoleva aasta juulikuu jooksul Eestist paberiaineid kõige suuremal arwul saadetud Põhja-Ameerika Ühisriikidesse, nimelt — 6.908.700 marga wäärtuses. Jaapanisse on samal kuul nimetatud aineid saadetud — 2.943.050 marga wäärtuses ning Argentiinasse — 448.600 marga wäärtuses.

oooo

Turu teated.

Pärnu turg 6. augustil.

Turul liikumine elaw. Rukkijahu puudast küsitakse 290 mk., odrajahu puudast 270 mk., nisujahu puudast 400 mk., odratangud 30 mk. toop. Kartulid kaunis rohkesti, kuid ikka ainult toobiwiisi, toobist küsitakse 7—10 marka.

Aiawilja turul rohkesti. Küsitakse sibulatest 1—3 mk. tükk, toobiwiisi 25—40 mk. toop, oakaunad 8 mk. kimp, oad toobiwiisi 15 mk. t., hernekaunad 10 mk. kimp, toobiwiisi 25 mk. t., peedid 2—4 mk. tükk, kaalid 6—12 mk. tükk, lillekapsad 30—40 mk. pea, teised kapsad 20—30 mk., porgandid 5 mk. kimp, petersellid 1 mk. tükk, redised 5 mk. kimp, tillid 5 mk. kimp, kurgid 5—20 mk. tükk.

Marjaturg rikkalik. Küsitakse tikerberi toobist 30—35 mk., punasedsõstrad 20 mk., mustikad 30 m., pohlad 13 mk. toop, õunad 8—10 mk. toop, tükiwiisi 1—3 mk.

Muud toiduained: Munad 12 mk. paar, leiwa nael 7 mk., saia nael 18—23 mk., nisuleib 13 mk. nael. Worstid 35—65 mk. nael. Suhkur 28 marka nael.

Lihaturg rikkalik. Küsitakse sealiha naelast naelawiisi 35—45 mk., loomaliha naelast naelawiisi 18—25 mk., lambaliha naelast 25—30 marka.

Piimasaadusi turul wähe; küsitakse lauawõi naelast 90—100 mk., köögiwõi naelast 70—80 mk., rõõsapiima toobist 13—14 marka, hapupiima toobist 7—8 marka, hapukoore toobist 70 marka.

Puuturg tühi. Sadamast müüakse segapuid 1300—2000 mk. süld, pindasid 100 mk. weerand sülda ehk 400 marka süld.

„Colo"

Enneolemata headuses hügieenilise watiga — 20 tk. — 10 mk. paberossid „KARMEN" O-ü. „TUBAK"

Narwa turu ülewaade.

Sügise tulekuga on turul kaunis suurt elawust märgata, iseäranis palju on turule ajawilja toodud. On toodud ka rohkesti kartulid. Nende hind on aga weel soolane toop maksab 10 marka, neljandik 40—45, pool 80—90 ja 150—170 marka tsetwerik.

Kaalid 5—7 marka tükk, suuruse järele, porgandid 20 mrk. toop ehk 4—5 marka kimp; peedid 4—7 marka kimp; wärsked kapsad 9—12 marka nael ja peakaupa 20 kuni 25 marka pea; hernekaunad 15—20 m. toop; kurgid 8—30 marka tükk; kõrwits 5 marka nael; sibulad 12—20 marka nael.

Puuwilja turule on rohkesti marju toodud, hinnad on: kirsid 50—55 mk. nael; wabarnad 20—30 marka nael; punasedsõstrad 20—25 marka toop; mustadsõstrad 35—40 marka nael; arumarjad 25—35 marka toop; mustikad 25—30 marka toop; pohlad 20—30 marka toop; seened 25—35 mk. korwike.

Kalaturul on rohkesti suitsukala müügil; suitsusilgud 8—12 mk. tünune; suitsuheeringad 6—7 mk. tükk; suitsusilmud 70—81 mk. tünne; suitsuahwenad 30 mk. nael; rääbised 20 mk. nael; lõhe 60—75 mk. nael; hawi 30—35 mk. nael; ahwenad 25 mk. nael; latikad 25—30 mk. nael; heeringad 12 kuni 16 mk. nael.

Lihaturul on hinnad endised: loomaliha 20—28 mk. nael; sealiha 45—60 mk. nael; wasikaliha 20—28 mk. nael; lambaliha 25—30 mk. nael; suitsuliha 50—60 mk. nael; munad 10—14 mk. paar ja wõi 80—95 mk. nael.

Heinaturg on kaunis elaw, heinad maksiwad 45—50 marka puud; wanahein 10 marka odawam; õlekubu 20 marka.

W. M.

„SALON" paberossid on Eestis kõige paremad. 20 tk. — 40 mk. O-ü. „TUBAK"

Wõru turg 6. septembril.

Maainimesi turul rohkesti. Kaubeldakse peaasjalikult puuwilja ja aiasaadustega.

Terawilja oli turul keskmiselt. Rukkijahu puud 290—300 mk., kaerad maksid 250 kuni 260 mk., odrad 230—240 mk., odrajahu 250—270 mk. puud, odratangud 15—18 m. nael, kruubi toop 18—24 marka.

Uute kartulite poolest turg rikkalik, millest olenes ka hindade langemine. Wäikesed punased 360—370 mk. wakk, 120—130 mk. mõõt, walged warajased 250—260 mk. wakk, 80—100 mk. mõõt, toobiwiisi 10—16 mk. toop.

Aiawilja poolest turg keskmine. Porgandi kimp 5—7 mk., peedid 5—8 mk. tükk, kurgid 10—15 mk. tükk suuruse järele, redised 5—8 mk. kimp, hernekaunade toop 16 kuni 18 mk., oakaunade toop 8—10 mk., sibulad 20 mk. toop, kaalid 5—8 mk. tükk, kapsapea 15—20 mk.

Piimasaadusi oli rohkesti. Köögiwõi 65 kuni 75 mk. nael, lauawõi 75—80 mk. nael, piima toop 12—13 mk., hapupiima toop 5 kuni 6 mk., kohupiima nael 10—12 mk., hapukoore toop 75—80 mk.

Kanamunad maksid 11—13 mk. paar, mesi 70—75 mk. nael, elusad kanad 90—160 mk. tükk, elusad noored kuked 40—80 mk. tükk, tapetud kanad 80—120 mk. tükk, elusad seapõrsad 300—1000 mk. tükk, lambad 600—900 mk. tükk, seened 20—25 mk. toop.

Wärskeid heinu turul wähe, mille pärast ka hind natuke kerkis. Aasaheinad 55—60 mk. puud, põlluheinad 85—90 mk. puud. Oli ka mõni koorem puid, mille eest 350—500 marka nõuti.

Marjade poolest oli turg iseäranis rikas. Metsamaasikad 25—35 mk. aiamaasikad 40 kuni 50 mk., tikerberid 20—25 mk., punasedsõstrad 12—15 mk., mustadsõstrad 35—40 mk. toop, aiawabarnad 45—50 mk., metswabarnad 20—25 mk., mustikad 15—20 mk., pohlakad 10—12 mk. toop, murakad 18—25 mk. toop. Uudisena oli turul ka kirse, õunu ning pirne. Kirsi toop 60—90 mk., õuna toop 6—10 mk. ning pirnitoop 10—12 marka.

Sealiha seawiisi 36—38 mk. nael, naelawiisi 40—50 mk. nael, seapekk 45—50 mk. nael, suitsusink 50—55 mk. nael. sulatatud searasw 60 mk., sulatamata searasw 50 mk. nael. Loomaliha supi jaoks 18—22 mk. nael, prae jaoks 24—28 mk. nael, wasikaliha 17—19 mk. nael, lambaliha 25 mk. nael ning worstid 30—60 mk. nael.

Suhkruhind poodides hakkab wähehaawal alanema: wõib juba 25 mk. eest narla saada. Leiwanael 7½—8 mk., peenleiwa nael 15 mk. ning saia nael 17—20 mk. Ameerika püül 13—20 mk. nael; petrooleum 7½—8 mk. nael; heeringad 13—18 mk. nael.

Leska.

oooooooooo

Paberossid „EVA" on nüüd weel paremad kui alguses olid. — —, „O-ü. TUBAK"

Kõrge headusega hügieenilise watiga paberossid „Laulupidu" 20 tk. — 25 mk. O-ü. „TUBAK"

Kursid.

Tallinna börse kursisedel.

7. septembril, 1923. a.

	Tehtud.	Ostjad.	Müüjad
1 Dollar . .		346	347,5
1 Naelsterling .	1570	1564	1572
1000000 Saksa m .	—	—	10
100 Soome „	—	948	95
100 Rootsi krooni .	—	9200	9250
100 Taani „ .	—	6300	6400
100 Prantsuse fr. .	—	1920	1950
100 Hollandi guld.	—	13575	13675
100 Läti rubla .	—	133,25	136,75
100 Tšeho-Sl. kr.	—	1030	1060
1 kuldrubla . .	—	170	—
100 Itaalia liiri .	—	1450	1510
100 Šweetsia kr.	—	6260	6310

Wäärtpaberid	Nominaal wäärtus	Wiimane dividend	Ostjad	Müüjad
Obligatsionid				
E. W. Wõidulaen	—	—	97	110

oooooooooo

Wäljaandja Kirjastuse Osaühisus „Kaja". Wastutaw toimetaja A. Tupits.

Tallinna linna politseiüalem
kuulutab sellega, 25. septembril kell 11 **oksetakse** politsei ratsareserwile üks
ratsa-hobune.
Hobune peab olema täiesti ilma wigadeta, mitte alla 4 a. wana ja wähemalt 2 arss. 3 wersk. kõrge.
Ostmine sünnib ratsareserwi hoowis, Polgu uul. nr. 7.

Teadaanne.
Autoomnibussidel sõitjatele hõlbustuseks oleme sissesead nud
sõidukaardid
kõikidel meie omnibussi liinidel järgmiste hindadega:
1) **Suur Tartu maantee liinil:**
Kaart 25 sõidu peale — — — — 250 marka
„ 25 „ „ (lastele) — — 200 „
2) **Wene turg—Uus Kalamaja liinil:**
Kaart 25 sõidu peale — — — — 300 marka
„ 25 „ „ (lastele) — — 200 „
3) **Wabaduse plats—Seewaldi liinil:**
Kaart 25 sõidu peale Seewaldini — 400 marka
„ 25 „ „ Telliskiwi u. — 300 „
„ 25 „ „ (lastele) — — 200 „
4) **Wene turg—Pirita—Kose liinil:**
Kaart 10 sõidu peale — — — — 400 marka
„ 10 „ „ (lastele) — — 200 „
Kaardid on saada kõikidelt meie omnibussidelt naiskonduktoritelt.
Fr. Kangro ja Ko.
Suur Karja uul. nr. 3.

Peaaegu uus 8 hobusejõuline Lanz'i wabriku komplekt **isesõitja**
rehepeksugarnituur
kohe odawa hinnaga müüa.
Kirjalikud pakkumised sõn. „Rehepeksugarnituur" all.

Põltsamaa ühisgümnaasium wajab
Eesti keele õpetajat.
Soowiawalduseb ühes lühikese elulookirjeldusega, hariduse ja teenistuse dokumentide äratirjadega saata Wiljandi maakonna kooli walitsusele kunni 20. septembr. 1923. a. Soowiawaldusele tuleb juure lisada 20 mrk. wäärtuses tempelmarke.
Wiljandi maakonna kooliwalitsus.

Estoonia teaater

Laupäewal, 8. septembril
kell pool 8 õhtul
„Estoonia" teaatrimaja awamise 10-ne aastase mälestuspäewa puhul

„Hamlet"

Shakespeare'i kurbmäng 5 w.

Hooaja esietenduste draamaabonnement laardid maksvad neile, kes laardid wäljawõtnud. Märkus: Erisarwamiste ärahoidmiseks teatame, et reede õhtune kinnine „Hamleti" etendus ainult koolidele oli.

— —

Pühapäewal, 9. septembril s. a.
kell pool 3 p. l.

„Lõbus talupoeg"

Leo Fall'i operett 3 waatuses.

— —

kell pool 8 õhtul.

„Neetud talu"

A. Kitzbergi 4. waat. komöödia

„Estoonia" kontsertsaal.

Pühapäewal, 9. septembril s. a.
Estoonia sümfooniaorkestri

2 rahwakontsert

Juhatab R. Kull.

Solist: hra A. Arder (bariton).

Algus kell pool 8 õhtul.

Pääsetähed 50—100 margani.

Draamateaater.

Pühapäewal, 9. sept. s. a
hooaja awamiseks.

„Läheb mööda"

Arthur Adsoni
seitse pilti igapäewast.
Lawastus: P. Sepp. Dekoratsioonid: A. Tuurand.
Algus kell pool 8 õhtul.

— —

Kolmapäewal, 12. sept. s. a.

„Hommikust keskööni"

Georg Kaiseri näidend 7 pildis
Lawastus: W. Mettus. Dekoratsioonid: A. Tuurand.
Algus kell pool 8 õhtul.
Pääsetähtede eelmüük igapäew kella 11—1 e. l. ja 5—8 õht. teaatri kassas.

Alustan oma klaveri- ja wiiuli-

tunde

Klara Pressnikoff
Troonipärija puiestee nr. 21—8
A-S. „Ilmarine"

Dr. med.

E. Michelson

Tagasi jõudnud
hakkan närwihaigeid wastuwõtma 1. septembril
11—12 Suure Pärnu mnt. 52
1/2 3—4 Uus puiestee 7 Suure Roosikrantsi uul. nurgal

„Estoonia" kontsertsaal

Laupäewal, 15. sept. 1923. a. kell 8 õhtul.

RAJA FEINSTEIN'i

wiiuli-kontsert.

Eeskawas: Händel, Bach, Kreisler, Wagner-Wilhelmy, Vieuxtemps j. t.

Klaveril Anna Feinstein.

Pääsetähed 250—50 margani eelmüügil teaatri kassas.

Müüa wähe pruugitud 240 spindliga

käsiketrus- ja shäärmasin

1600 mm. töölaiusega. Riia uulits nr. 14, korter 1, Tartus.

Wiru maakonnawalitsus teatab, et 13. septembril s. a. kell 10 hommikul antakse Rakweres, maakonnawalitsuse ruumes **kiwiteede ja sildade**

parandustööd

15 kohas wälja. Kirjalikkudele pakkumistele wõib tarbekorral suusõnaline järelpakkumine järgneda. Maakonnawalitsus jätab enesele õiguse tööd ka mittewähempakkujale wälja anda. Töödе üle üksikasjalisi teateid saab maakonna teedeinseneerilt.

Kõigesuurema ja wanema Inglise

CLAYTON & SHUTTLEWORTH'i

wabriku isesõitjad ja hobustega weetawad

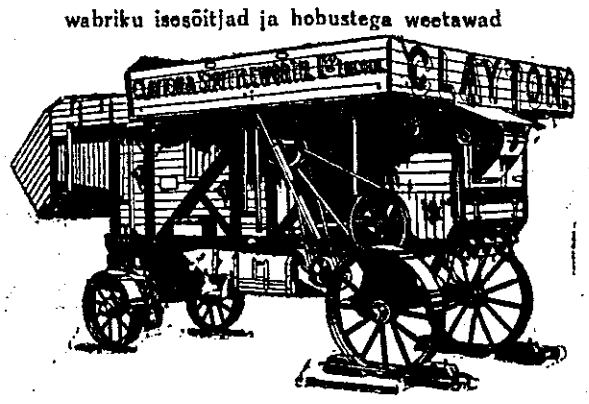

rehepeksugarnituurid

on ilmakuulsuse wõitnud oma tehniliselt kõige täielikuma konstruktsiooni, tugewa ehituse, suure töömõtmu ja erakorraliselt pika ea tõttu. Kõik Eestimaale määratud garnituurid saawad **eriti** meie maa oludele wastawalt niiske ja märja wilja peksmiseks ehitatud, sellepärast ei tule ühtegi ummistust ette ja kõik terad, isegi kõige kõhnemad, saadakse kõige paremalt puhastatult ja sorteeritult kätte, mis tõttu CLAYTON'i garnituure meie maal kõige paremateks ja otstarbekohasemateks loetakse

CLAYTON'i wähemaid peksumasinaid ehitatud töötamiseks traktoritega ja naftamootoritega
CLAYTON'i ristikheinaseemne peksumasinaid

CLAYTON'i kõige ökonoomilisemaid

lokomobiile

ülekuumendatud ja küllastatud auruga, meie maa kütteoludele wastawalt ehitatud igasuguse wäike- ja suurtööstuse jaoks, 4 kunni 1000 hobuse jõuni.

CLAYTON'i naftamootore
SAEKAATREID igas suuruses
FORDSON traktore 10/20 HP.
OLIVER hobuseatru — kõigis suurustes
Sõidu- ja weoautosid, auto-omnibusse kõigis suurustes

soowitab omast ladust kõige soodsamate hindadega ja lahedate maksutingimistega

Hans Winnal,

TALLINN, S. Tatari uulits nr. 1. Kõnetraadid: 3-42 ja 3-72.

Kullamaa piimaühisus

rendib wälja

remontide eest wäga käidawal kohal, nimelt Tiinuk-Wigala ja Lihula-Wirtsu ristteel asuwa endise

Silla kõrtsi

ülejäänud ruumid. Wäljaandmine 2. septembril kell 3 p. l. Sillal — raudtee jaam Risti.

Kullamaa piimaühisuse nimel
A. Brashe

Laewaäri A.-S.

Hans Diedrich Schmidt

Pärnus.

Järjekorraline reisijate- ja kaubaühendus Tallinnast:

STETTIINI:

aurik „THORSTEN",
kapten SIIMANN,
Arasõit Tallinnast 15 sept. kell 12 päewal.
Arasõit Stettiinist 21. sept. kell 1 päewal.

STOKHOLMI:

aurik „Kalewipoeg",
Kapten Tamm.
Arasõit Tallinnast igal kesknädalal kl. 4 p. l.
„ Stokholmist igal pühap, kell 11 e. l.

HELSINGISSE:

aurik „WASA",
kapten LOSSMANN,
Arasõit Tallinnast igal teisipäewal ja reedel kell 3 p. l.
Arasõit Helsingist igal esmaspäewal ja neljapäewal kell 11 e. l.

Sõiduplaani muutused wõimalikud.

Ligemaid teateid annawad agendid:

Mundt & Schütt, Stettin, Bollwerk 1,
telegr. aadr.: „Skandia", kõntr. 565 ja 576.
A/B. Foerenade Speditions & Rederiagent.
Stockholm Skeppsbron 30,
telegr. aadress: „Kustkanal", kõnet. 44-50.
Finland Spedition-Central A/B,
Helsingfors, telegr. aadr.: „Speditcentral", kõnetraat 12001/8.

Thomas Clayhills & Son,

Tallinnas, Suur Brookusmägi 14.
Telegr. aadress: „Clayhills" Tallinn.
Konetraat 1-18 ja 22-17.

Frankfurti rahwusw. messed

Sügismesse

23.—29. septembrini 1923. aastal

Üle 5000 Saksa- ja wäljamaa wäljapanija. Ülewaatlik kaupade näitus. Odaw sisseostu juhus suurkaupm. Eestis. Tekstiilkaubad, nahad, ehitus- ja kunstkäsitöö, masinate, elektrotehnika- ja wälgustus-sisseseaded, majanduskaubad, klaas- ja portsellaan, rohu-, ja keemiasaadused, ärisisseseaded, paberikaubad, mööblid, muusikariistad, tubakakaubad, põllutöömasinad jne.

Passisaamise kergendused. Passisaamise kergendused.

Messe kaarte ja teateid annawad Frankfurti messe ainuesitajad Eestis

PILLING & WOLFF, Tallinn, Harju uulits nr. 29.

Resume my

English lessons

Apply fr. 4—5½
S. Roosikrantsi u. 21 k. 9

Kellel on

weštweski

müüa. Teatada Sillamäe postkontori Makarewitz.

Keeni wallas

wõtab „Kaja" ja „Teataja" tellimisi wastu põllumees h-ra J. Nirk, Saksa talus.

Et tungi ja kättetoimetamise järjekorra ootamist ära hoida, palun kõiki, kes sügiseseks hooajaks omale

FORDSON traktori

kawatsewad muretseda omi tellisim aegsasti üles anda, muidu on wõimata kõiki soowe kiirelt rahuldada

HANS WINNAL,

Ford Motor company esitaja
Tallinnas, Tatari uulits nr. 1.

Sindi kalewiwabriku aktsiaühisus

enne Wöhrmann ja Poeg

SINDIS, Pärnu lähedal

ASUTATUD 1834. aastal

Kõrgem auhind 1921 ❖ Kõrgem auhind 1922

Auhinnad saanud (suur riigikull) 1841, 1882, 1896

Kalewiwabrik:

Sõjawäe ja tsiwiil

kalewid, tekid, rätikud

Toore puuwilla-riide wäljatöötamise wabrik:

pleekimine, wärwimine,
trükkimine, apreteerimine

A.-ü. „Ühiselu", Tallinnas, Pikk tn. 42.